

E.WERNER

ARTTURI

BERKOW

E. Werner
Artturi Berkow

«Public Domain»

Werner E.

Artturi Berkow / E. Werner — «Public Domain»,

Содержание

* * * * *	8
* * * * *	16
* * * * *	21
* * * * *	29
* * * * *	37
Конец ознакомительного фрагмента.	44

E. Werner

Artturi Berkow

Pääkaupungin paras kirkko oli tungoksiin asti täynnä. Sinne saapuneesta suuresta ihmisjoukosta ja alttarin runsaista kukkakoristuksista, kuin myös pitkästä rivistä kirkon ulkopuolella odottavia ajoneuvoja, saattoi arvata, että viikimys, joka siellä oli toimitettava, oli herättänyt huomiota ja osanottoa avarammissakin keskuuksissa. Väestön käytös oli tällaisissa tiloissa tuo tavallinen, kun paikan pyhyys ei salli mitään kuuluvampaa uteliaisuuden tahi osanottavaisuuden osoitusta – odottava levottomuus, tarkka vaarinotto kaikesta mitä sakastin vaiheilla tapahtui, ja viimein yleinen tyytyväisyyden äännähdyks, kun sen ovet aukesivat, ja, urkuin ensimmäisten sävelten kuulussa, morsiuspari astui näkyviin.

Lukuisa ja loistoinen oli se joukko mikä nyt keräytyi morsiusparin ja alttarin ympärille. Komeat univormut, raskaat silkki- ja atlaska-puvut, lyöhyvät pitsikutoukset, kukat ja timantit, kaikki hohti, aaltoili ja kohisi yhtenä vilinä. Niinhyvin etevimmät suku- kuin rahaylimykset näyttivät täällä olleaan saapuvilla, juhlamenon loistoisuutta enentämässä.

Oikealla puolen morsianta seiso, etevimpänä vieraana, eräs varteva, komea upseeri, jonka univormu ja lukuisat rintatähdet osoittivat pitkällistä sotapalvelusta. Ryhtinsä oli teeskentelemätön ja arvoisa, nykyiseen juhlallisuuteen soveltuva, ja kuitenkin näytti, niinkuin hänen väkäisten kasvoina takana piilisi jotakin, mikä ei sopinut tähän iloiseen juhlamenoon. Silmänluonne, millä hän katseli morsius-paria, oli omituinen, synkeä, ja kun silmänsä kääntyivät pois ja vilahtelivat tiheään tunkeutuneen väkijoukon ylitse, silloin lensi näille uljaalle kasvoille ikään kuin tukahutettu mielikarvaus tahi vihaustus, ja piukkaan likistetyt huulet värähtelivät vienosti.

Vastatusten tätä miestä ja sulhaista lähinnä seiso, eräs toinen, sivilivaatteisin puettu, vanhahko herra ja, kuten näytti, likisimpiä sukulaisia hänkin; mutta ei hohtokivien ylellinen paljous, joita hän lakkarikelloissaan, sormuksissaan ja rintaneuloissaan näytti katseltaviksi kantavan, eikä tuo tavattoman mielihyväinen ryhtinsäkään voineet luoda häneen hiukankaan vertaa sitä ylhäisyyttä, mikä teki vastatusten seisovan upseerin niin merkilliseksi. Koko ulkonäkönsä oli aivan tavallinen, ellen sanoisi halpamainen, eikä voinut se silminnähtävä voitto-ilokaan, mikä nyt siinä oli nähtävänä, tehdä sitä jalomaisemmaksi. Sanomaton tosiaankin oli se voitto-ilo, millä hän katseli morsiusparia ja sitte silmäili ympärilleen loistoisien kokouksen ja täpötäynnä olevain penkkirivien puoleen; se oli tyytyväisyys semmoinen, jonka kauvan tavoiteltujen tarkoitusten voittaminen synnyttää ja hänessä ei pieninkään epäkohta häirinnyt hetken juhlallisuutta.

Mutta nämä kaksi miestä olivatkin ainoat, jotka näyttivät vähän hartaammalla mielihalulla käyvän tähän juhlallisuuteen osallisiksi; morsius-pari ei sitä tehnyt. Ei olisi vento-vieraskaan saattanut pitää niin vähän väliä tästä juhlallisesta toimituksesta, kuin nämä molemmat henkilöt, joiden tuota pikaa piti oleman toistensa omat. Tuo yhdeksäntoista vuotias morsian oli kieltämättä ihana tyttö, mutta kuitenkin hengähteli kaikki hänen ympärillään ikään kuin jää-kylmää viuhkaa, joka ei soveltunut paikkaan, eikä nykyiseen hetkeen. Alttarikynttiläin valo leikitsi hänen valkoisen atlaskavaatetuksensa syvissä poimuissa ja kimalteli hänen kalleuden koristeittensa timanteissa, mutta se kuvasi kasvoja semmoisia, jotka marmorin ihanuuden ohessa näyttivät saaneen myös sen kovuuden ja kalseuden muodon, ainakin täksi hetkeksi, joka muuten tavallisesti elähtää kylmimpääkin mieltä. Paksut, valkeat palmikot, joille myrttiseppelä oli asetettuna olivat kummallisena vastakohtana hänen tummille kulmakarvoillensa ja noille tummille, miltei mustille silmille, jotka koko juhlamenon aikana tuskin kerran tahi kahdesti ylenivät papin puoleen. Hänen säännölliset vähän kalpeat kasvonsa, jotka molemmin puolin olivat morsius-hunnulla peitetty, nähtiin osoittavan ylhäisyyttä, joka kyllä voipi olla synnynnäinen, mutta ei koskaan tavaksi otettu. Ylhäisyys ylimalkain vallitsi tämän olennon muodossa; se osoitti itsensä ei ainoastaan hänen vienoissa ja jalonnäköisissä kasvonmurteissaan, vaan se näkyi niinkään hänen ryhdissään ja koko olennossaan niin, että jokainen muu kenties

merkillisempi ominaisuus sen rinnalla jäi huomaamatta. Tämä nuori nainen näytti olevan luotu ainoastaan elämän kukkuloilla leijaillemaan, eikä koskaan sekautumaan sen alla liikkuviin ihmisiin tahi oloihin. Ja vastoin kaikkea tätä, noissa tummissa silmissä oli jotakin, joka osoitti enemmän voimaa ja järkevyyttä, kuin mitä salonki-naisessa tavallisesti tapaakaan, ja kentiesi juuri nykyinen hetki vaatikin voimaa ja järkevyyttä näkyviin, sillä univormuun puettu herra hänen oikealla puolellaan ja kolme nuorempaa hänen takanaan seisovaa upseeria loivat, jota kauemmin juhlamenoa kesti, sitä tarkemmin tunnustelevia ja sitä levottomampia silmäyksiä hänen kasvoillensa, jotka sillä välin pysyivät yhtä huolettomina ja kalseina, kuin ne ensi hetkestä olivat olleet.

Sulhanen hänen rinnallaan oli noin 28 vuotias nuori mies, yksi noita harvinaisia, jotka näkyvät olevan vain luodut salongeissa loistamaan, ainoastaan siellä olemaan merkillisiä ja siellä voitoista riemuitsemaan ja elämäänsä viettämään. Vaikka hän ryhtinsä ja verhotuksensa puolesta oli moittimaton ja sokea, niin koko olentonsa kumminkin osoitti, että hän oli kokonansa veltostunut. Hänen luonnollisesti vienot ja viehättävät kasvonmurteensa osoittivat niin ääretöntä älyttömyyttä, niin suunnatonta huolettomuutta kaikkein asiain ja kaikkein ihmisten suhteen, että ne katselijan silmissä kadottivat kaiken sulonsa. Kaikki oli hänessä niin raukeata, niin väritöntä; ei hiukkaakaan punoitusta poskilla, ei virkeyden vilahdustakaan kasvoilla, jotka eivät enään näyttäneet, ei ilossa eikä murheessa, voivan vähintäkään värähtää. Hän oli vienyt morsiamensa alttarin eteen, kuten nainen jossakin seurassa saatetaan istuimelleen, ja nyt seisoi hän hänen vieressään, pitäen hänen kätensä kädessään, juuri yhtä huolettomasti. Ei liiton tärkeys, johon oli antaumaisillaan, eikä sen naisen ihannuus, jonka oli naiva, näyttänyt häneen pienintäkään vaikutusta tekevän.

Papin puhe oli päättynyt ja hän alotti nyt varsinaisen vihkimisen.

Suurena ja selkeänä kaikui hänen äänensä kirkossa, kun hän kysyi herra Artturi Berkow'ilta ja paroonitar Eugenia Maria Anna von Windeg Babenau'ilta, tahtoivatko aviopuolisoina olla toistensa omat.

Taas upseerin kasvot värähtivät, ja miltei uhkaavasti lennättihän silmänsä toiselle puolen – seuraavassa silmänräpäyksessä oli jo sana "*tahdon*" kahdesti lausuttuna, joten yksi ylimyskunnanvanhimpia ja uljaimpia nimiä vaihetettiin *Berkow'in* yksinkertaiseen porvarilliseen nimeen.

Tuskin oli vihkiminen päätetty ja siunauksen viimeiset sanat lausutut, ennenkuin hohtokivillä koristettu herra kiireesti tunki esiin, nähtävästi pönäkästi morsianta syleilläkseen; mutta ennenkuin oli ennättänyt panna tätä aikomustaan täytökseen seisoi upseeri jo siellä. Maltillisena, mutta silmän luonnilla, joka tässä vaati kieltämätöntä oikeutta, tämä astui heidän molempain väliin ja sulki, ensimmäisenä, sen nuoren naisen syliinsä; mutta huulet, jotka koskettivat morsiamen otsaa, olivat kylmät, ja kasvot, jotka tytön puoleen kallistuneina olivat muilta kätöksä, osoittivat perin toista mielialaa kuin entistä maltillista ja uljasta arvoisuutta.

– Rohkeutta, isäni, se *täytyy* tapahtua!

Nämä sanat, joiden merkityksen ainoastaan upseeri voi ymmärtää, suhahtivat hiljaa, miltei kuulumattomina hänen korvissaan, mutta saattivat hänet jälleen tajulleen. Vielä kerran likisti hän tytärtään rintaansa vasten; likistyksen herttaisuudessa oli jotakin kuin anteeksi anomusta; sitte hän päästi hänet ja antoi hänet alttiiksi sen toisen herran nyt välttämättömälle syleilylle. Tämä oli tähän asti odottanut nähtävällä malttamattomuudella, eikä nyt luopunutkaan oikeudestaan onnitella "rakasta miniätänsä".

Morsian tietysti ei koettanutkaan välttää hänen halaustaan, kun kaikkein silmät kirkossa olivat heidän puoleensa luotuina. Hän seisoi järkähtämättömänä; ihanat kasvonsa eivät lainkaan muuttuneet, hän ainoastaan loi silmänsä ylöspäin, mutta silmäyksessään oli ylevyys, joka ei sallinut lähenemistä, joka niin voimallisesti hylkäsi sen mitä hänen ei käynyt kieltäminen, ettei sen suhteen käynyt erehtyminen. Vähän hämäytyneenä appi hetikohta muutti äkäisen herttaisuutensa suuresti kunnioittavaksi kohteliaisuudeksi, ja kun syleily sitte paikalla tapahtuikin, niin se oikeastaan ei ollut

kuin näön vuoksi, ja kätensä tuskin koskettivatkaan morsiushuntua. Uuden sukulaisen hyvinkin suuri itseensä luottamus ei kumminkaan kestänyt tätä silmäystä.

Nuori Berkow ei tehnyt asiata apellensa niinkään kiusalliseksi. Jonkunlainen käden likistys vaihetettiin heidän välillään, jota tehdessä hänen valkea hansikkaansa tuskin koski paroonin hansikkaasen. Siinä näytti kummastakin olevan kyllyksi; sitte tarjosi hän nuorelle puolisolleen kätensä taluttaakseen hänet kirkosta. Morsiamen verhotuksen laaho kohisi marmoriportailla; ensimmäisenä astuvan morsiusparin takana tuli vieraiden loistoisa juna, ja kohta sen jälkeen kuultiin kuinka vaunuja, toinen toisensa perään, pyöri tiehensä.

Kohta kävi kirkkokin tyhjäksi; mitkä riensivät kirkkonporteille vielä kerran nähdäkseen heidän vaunuihin astumistansa, mitkä halusivat saada siellä ulkona purkaa äärettömän täydelliset muistutuksensa ja havaintonsa morsiusparin sekä lähimmäisten sukulaisten vaatetuksen, näön ja käytöslaadun suhteen. Vähemmässä kuin kymmenessä minutissa oli tämä tilava temppeli tyhjä; ainoastaan iltarusko tuikki korkeiden akkunain kautta sisään, valaisten alttaria ja alttaritaulua punaisella kiillollaan. Tuulen hengen liikuttamat kynttilänliekit liehuivat sinne tänne, ja laattialle runsaasti levitetyt kukkaset levittivät lemuansa. Naisten laahot olivat la'asseet niitä, herrain jalat niitä tallanneet. Mihinkäpä kukkarukot kelpaisivatkaan tässä timantinloisteessa, tässä juhlallisuudessa, jossa yhdistystä vietettiin vapaaherrallisen ritarisuvun tyttären ja maakunnan pääkaupungissa asuvan miljoonanmiehen pojan välillä. Windegin hovilinnan eteen vaunut jo olivat pysähtyneet ja siellä, juhlallisesti valaistuissa huoneissa, elämä jo alkoi käydä vilkkaaksi. Vastaanotto-salissa nuori rouva seisoi käsi kädessä puolisonsa kanssa, kirkkahimmassa valon loisteessa, yhtä ihanana, yhtä korskeana ja jääkylmänä, kuin hän vähää ennen oli alttarin edessä seisonut, ympärillä seisovain vieraiden onnentoivotuksia nyt vastaan ottaen. Oliko hän suostumuksellaan vastikään vahvistanut onnensa? – Synkeys, mikä yhä vielä varjosi hänen isänsä otsaa, kenties antoi siihen toisen vastauksen.

– Noh! Jumalan olkoon kiitos, niin olemme nyt viimein valmiit! Viimeiselläpä hetkellä saimmekin kaikki valmiiksi; neljännes tunnin perästä he voivat olla täällä. Olen antanut tarkat ohjeet väelle siellä kunnaalla; heti kun vaunut näkyvät mäellä, pamahtaa ensimmäinen kanuunan laukaus.

– Mutta, herra johtaja, tänäpänapä olettekin oikein innoissanne ja ilomielin.

– Säästäkää toki voimianne tähdellisimpään hetkeen.

– Tottapa kai, teidän asemassanne, te kun olette seremonianmestari ja ylihovimarsalkka.

– Säästäkää te vaan kokkapuheitanne, hyvät herrat! keskeytti vihastunut johtaja nämä pilkalliset puheet. Soisinpa että tämä kirottu puuha olisi uskottu jollekin teistä. Minä olen saanut siitä kylläni.

Koko lukuisa työväestö Berkowin suurissa vuorikaivoksissa ja laitoksissa oli täydessä juhlapuvussa kokoontunut asuinhuoneuksen terrassin juurelle. Tämä linnan kaltainen, uuden-aikaisimpaan ja kauniimpaan huvila-muotoon rakettu huoneus, komean pitkä puolensa, korkeiden peili-akkunainsa ja loistoisan pääporttinsa kanssa, teki jo semmoisenaan mahtavan vaikutuksen, jonka ne avarat ja luonnikkaat puutarha-laitokset, mitkä sen kaikin puolin ympäröitsivät, tekivät vielä tuntuvammaksi, etenkin tänä päivänä, kun kaikki oli juhlapukuun hankittuna. Erittäinkin oli kaikki kasvihuoneet tyhjennetty porraskäytävään, balkongan ja penkereiden koristamiseksi mitä uhkeimmalla kukkaisloistolla. Kalliimmat ja harvinaisimmat kasvit, joita muuten harvoin laskettiin ulko-ilmaan, levittivät täällä väriensä loistoa ja kukkainsa lemua. Avaroilla ruohokentillä viskoivat lähteet kimelteleviä suihkujaan korkealle ilmaan, ja oven edessä kohotti suunnattoman suuri kukkakiehkuroilla ja lipuilla koristettu kunniaportti kukilla kaunistetun holvikaarensa.

– Olen saanut siitä kylläni! toisti johtaja, astuen likemmä toisia herroja. Täällä vaatii herra Berkow mitä loistoisinta vastaanottoa ja luulee kaikki olevan hyvin tehtynä, kun antaa meidän rajattomasti varoja käyttää; mutta väen mieluisuutta hän ei lainkaan ota lukuun. Niin, jos meillä työmiehet vielä olisivat semmoiset kuin olivat kaksikymmentä vuotta tätä ennen! Jos siihen aikaan oli joku joutopäivä, tahi joku juhlallisuus tanssineen illalla, niin silloin ei tarvinnut pitää huolta eläköön-huudoista; entäs nyt – toimeton huolettomuus toiselta, julkinen vastustus toiselta puolen; eipä paljon puuttunut ettei nuorelta vallasväeltä kaikkea tervetulletoimista olisi kielletty. Jos huomenna palaatte pääkaupunkiin, herra Sihvonen, niin eipä haittaisi, jos te siellä epähuomiosta puhuisitte vähän niistäkin oloistamme, jotka vielä ovat tuntemattomat, tahi ehkä pidetään tuntemattomina.

– Siitäpä varon itseäni! vastasi puhuteltu jurosti. Tahtoisitte koolla siellä vastaanottamassa arvoisan isäntämme käskyjä sinäkin hetkenä kun hänelle ilmoitetaan asioita, jotka eivät ole hänelle mieleen. Minä semmoisissa tapauksissa väistän häntä niin paljon kuin suinkin.

Toiset herrat naurahtelivat; ei näyttänyt poissa oleva isäntä nauttivan heidän erinomaista kunnioitustaan.

– Siis on hän kuitenkin saanut sen ylhäisen yhdistyksen aikaan sanoi yli-insinööri. Vaivaa hänellä kyllä on ollut siitä asiasta, mutta tämä yhdistys on toki jonkunlainen korvaus siitä aatelistarvosta, jota häneltä tähän asti niin yksipintaisesti on tahdottu kieltää, ja johon päästäksensä varsin valtaväkisin hän hyörii ja pyörii. Se voittoriemu ainakin hänellä nyt on että näkee, ettei vanha aatelisto enään loukkaudu hänen porvarillisuuteensa, kun itse Windegit käyvät heimoksiksi hänen kanssansa.

Herra Sihvonen nytkäytti hartioitaan!

– Minkäpä muun voisivat tehdä! Perheen perin rappeutuneet asiat eivät ole mikään salaisuus pääkaupungissa. Mutta että kopean paroonin oli yhtä helppo antaa tyttärensä semmoiselle kauppatuumalle alttiiksi, sitä epäilen. Windegit kuuluivat ikivanhoista ajoista asti ei ainoastaan vanhimpaan, vaanpa samalla pöyhkeimpään ylimyskuntaan. Nyt vihdoinkin on heidän täytynyt notkistua katkeran välttämättömyyden edessä.

– Se vaan on varma, että meille tämä ylhäisyyteen kohoaminen tulee maksamaan julman paljon rahaa! sanoi johtaja päätänsä pudistellen. Oli miten oli, niin tottapa parooni oli ehtonsa

määrännyt. Muuten en voi lainkaan käsittää mitä kaikilla näillä uhrauksilla tarkoitetaan. Kyllä vainen, jos tyttäreille ostettaisiin arvo ja nimi, mutta tietysti herra Artturi tulee olemaan halpasukuinen mies niin kuin ennenkin, vaikka puoliso on ikivanhaa aatelis-sukua.

– Niinkö luulette? Löysinpä vetoa että asiat käyvät päinvastoin. Semmoinen sukulaisuus tuottaa enemmän tahi myöhemmin seurauksensa. Paroonitar Windeg – Babenau'in mieheltä, paroonin vävyltä, vihdoinkin ei kielletä sitä aatelis-arvoa, jonka havussa isänsä tähän asti aivan suotta on voimiansa ponnistellut. Ja mitä isään tulee, niin eipä sovi häntä estää miniänsä salongissa yhtymästä seuroihin, jotka tähän asti ovat hänelle selkänsä kääntäneet. Kyllä tunnen isäntämme! Hän hyvin kyllä tietää, mitä tämä naiminen hänelle tuottaa, ja sentähden voi hän antaa sen maksaakin jotakin.

Eräs konttoori-palvelija, nuori, hyvin valkeaverinen mies, hiukan ahtaasen hännystakkiin ja silohansikkoihin puettu, näki soveliaaksi virkkaa sanan hänkin.

– Mutta en ymmärrä, minkä vuoksi nämä äsken naineet tekevät hääretkensä tänne meidän yksinäisille maisemille, eikä sen sijaan runollisuuden maahan, Italiaan.

Yli-insinööri nauroi ääneen.

– Mitä sanotte, Wilpponen? Runollisuuttako tähän rahain ja nimen yhdistykseen? Muuten ovat hääretket Italiaan tulleet niin tavallisiksi, että herra Berkowikin katsoo ne kovin halpa-arvoisiksi. Ylimykset matkustavat semmoisisissa tiloissa "maakartanoihinsa", ja nythän ennen kaikkia tahdotaan olla ylimyksiä – pelkkiä ylimyksiä.

– Pelkäänpä että syy on joku arveluttavampi, sanoi johtaja. Peljätään näetsen, että nuori herra voisi käytellä rahoja samalla tavalla Romassa ja Neapelissa, kuin on käytellyt niitä viime vuosina pääkaupungissa, ja se oli hyvään aikaan kuin tehtiin loppu siitä elämästä. Tuhlaus menikin jo viimein satoihin tuhansiin! Kaivonkin voi tyhjentää, ja herra Artturi oli jo hyvällä alulla näyttämässä isälleen semmoisen esimerkin.

Sihvosen ohuet huulet myhäilivät karvaasti.

– Eikö isänsä kaiken aikaa ole häntä juuri semmoiseen elämään johtanut; nyt hän niittää vaan, mitä on kylvänyt! Muuten voitte olla oikeassa; ehkäpä täällä yksinäisyydessä helpommin opittaneen tottelemaan nuoren puolison ohjeita! Pelkään vaan puolison sitouneen tähän ei juuri kadehdittavaan tehtävään ilman erinomaista innostusta.

– Luuletteko häntä pakoitetuksi? kysäisi Wilpponen intoisesti.

– Miksipä olis juuri pakoitettukaan? Niin surkeasti toki ei käy meidän aikoinamme. Tyttö lienee vaan myöntänyt mutkattomaan ja järjelliseen tuumaan, kun selvästi tiesi minkälaiset asianhaarat olivat, ja minä olen varma, että tämä naimiskauppa tulee olemaan yhtä onnellinen kuin useimmat muutkin sentapaiset.

Valkeaverinen herra Wilpponen, joka silminnähävästi innostuksella rakasti maailman surullisuutta, pudisti synkeämielisesti päätänsä.

– Ja kenties ei tulekaan olemaan! Jos nyt jättemmisen todellinen rakkaus heräjäisikin nuoren rouvan sydämessä, jos joku toinen – mutta, oi Jumala nähköön! herra Hartonen; ettekö saata viedä joukkojanne tuonnemmiten? Aivanhan suoraan sanoen peitätte meidät pölyyn tuommoisella marsimisella!

Nuori vuorimies, jolle nämät sanat lausuttiin ja joka juuri samassa tuli samoten noin viidenkymmenen työkumppalinsa etunenässä, loi joksikin ylenkatseellisen silmäyksen Wilpposen hienoiseen juhlapukuun, toisen tuolle hietaiselle tielle, josta vuorimiesten järkeät astumiset tosin panivatkin vähän pölyä liikkeelle.

– Oikealle kädelle, eteenpäin! komensi hän, ja miltei sotasella säntillisyydellä pyörähti joukko toisaalle ja meni osoitettua suuntaa.

– Koko karhu hän on, tuo Hartonen, sanoi Wilpponen, lyöden nenäliinallaan pölyä pois hännystakiltaan. Ei niin paljon että sanallakaan pyytäisi tyhmyyttään anteeksi! "Oikealle kädelle, eteenpäin!" komentavalla äänellä, kuin kenraali komentaisi sotajoukkoaan. Ja kuinka hän sitte joka

asiaan sekautuu! Ellen olisi ottanut hänen isäänsä puoltajakseni, hän olisi kieltänyt Martta Ellasen lukemasta runoteostani nuoren rouvan vastaanotoksi, runoteostani, jonka —

– Jo olet lukenut koko maailmalle! lisäsi yli-insinööri puoli-ääneen, kääntyen tirehtöörin puoleen. Muuten hän on oikeassa; se oli hävyttömästi Hartoselta, että tahtoi kieltää sitä tekemästä. Teidän ei olisi pitänyt asettaa häntä joukkonensa juuri tälle paikalle. Niiltä ei voi odottaa mitään tulotervehdystä, ne ovat uppiniskaisimmat junkkarit koko vuori kunnassa.

Tirehtööri nyhjäytti hartioitaan.

– Mutta pontevammatkin! kaikki muut olen asettanut kylään ja tänne tulevalle tielle, pulskeimmat vuori kaivosmiehet kuuluvat kunniaportille. Tekeehän tämmöisessä tilassa toki mieli näytteille panna, mitä komeata väkeä on talossa.

Nuori vuorityön-mies, josta vastikään oli puhe, oli sillä aikaa asettanut toverijoukkonsa kunniaportin ympärille ja itse asettunut niiden etunenään. Tirehtööri oli oikeassa, ne olivat kaikkityyni komeita miehiä, mutta kaikki he jäivät takapajulle heidän johtajansa rinnalla, joka oli päätään pitempi kuin useimmat heistä. Vankka ja voimakas oli tämä Hartonen, joka mustissa vuorimiehen vaatteissaan näytti varsin mahtavalta. Kasvojaan ei juuri käynyt kauniiksi sanominen, jos niitä arvosteltiin kauneuden tarkkain tunnusmerkkien mukaan. Otsa oli kentiesi hiukan liiaksi matala, huulet kovin pulloiset, kasvonmurteet eivät suinkaan olleet tavalliset. Vaaleankiherä tukka rippui kupealla, leveällä otsalla, ja niinikään hänen vaalean kiherä partansa ympäröi alapuolen kasvoja, joiden miehuullisen ruskeasta väristä ei voinut arvata, että niiden niin usein täytyi kaivata ilmaa ja päiväpaistetta. Huulet olivat ylseästi sisäänpäin näpistetyt, ja sinisissä, joksikin synkästi liikkuvissa silmissä oli jotakin, jota ei käy selittäminen, mutta jota tavalliset ihmiset pitävät ja kunnioittavat etevyyden merkinä. Miehen koko ulkomuoto osoitti voimuutta kaikessa, ja kuinka vähän se jäykällä ryhdillään herättikin myötätuntoisuutta, niin varmaan se väkisin veti huomion puoleensa jo ensi silmäyksellä.

Eräs vanhanpuolinen mies, joka niinikään oli vuorimiehen vaatteisin pukeutuneena, mutta ei näyttänyt työmiehiin kuuluvan, läheni nyt erään nuoren tytön kanssa, ja jäi seisomaan juuri mies joukon eteen.

– Jumalan rauha! Täällä mekin nyt olemme! kuinka on, Olli, joko olette valmiit?

Olli vastasi vaan lyhyesti, mutta muut miehet vastasivat tervehdykseen isolla äänellä: Jumalan rauha! herra purnumestari! jonka ohessa useimpain silmät kääntyivät häntä seuraavan nuoren tytön puoleen.

Tätä noin kaksikymmen-vuotiaasta tyttöä sopi epäilemättä sanoa sangen kauniiksi, ja juhlallinen maalaispuku, jota siellä käytettiin, teki hänen ihastuttavaksi. Pikemmin lyhyt kuin pitkä varreltaan, hän päälaellaan tuskin ylettyi jättiläis-Hartosta olkapäähän, vahvat mustat palmikot ympäröivät hänen verevät, nuorennäköiset kasvonsa, jotka aurinko oli vienosti rusketuttanut. Posket olivat kukoistavaiset, silmät kirkkaat ja siniset, ja kasvonmurteet järeät, mutta kuitenkin miellyttävät. Hän oli yrittänyt ikäänkuin nuorelle vuorimiehelle kättä ojentamaan, mutta kun tämä jäi ristissä käsin seisomaan, laskei tyttökin kätensä kupeilleen; purnumestari, joka sen havaitsi, silmäsi terävästi molempain puoleen.

– Olemmehan kai pahalla tuulella, kun ei ole käynyt tahtomme mukaan? kysyi hän. Älä hätäile, Olli, se tapahtuu niin harvoin, mutta kun asioissa menet kovin pitkälle, niin täytyy isänkin kerran mahtisanaa käyttää.

– Jos minulla olisi jotakin komentovaltaa Martan suhteen, niin olisin *minä* se, joka olisi mahtisanaa käyttänyt! vastasi Olli lujasti, synkeät silmänsä lennähtivät sen komean, kasvinhuoneesta otetun kukkakimpun puoleen, jota tyttö piti kädessään.

– Senpä kyllä uskon, sanoi vanhus säveästi; se on juuri sinun tapasi! Kuitenkin hän vielä on sisareni tyttö ja saa noudattaa minun tahtoani. Mutta miten on kunniaporttinne laita tuolla ylhäällä? Tuo lipputanko on solunut alas! Sitokaa se kiinni, muuten koko kukkaköynnös tipahtaa kentälle.

Olli, jolle tämä kehoitus etupäässä annettiin, katsahti huolimattomasti vaaran-alaisen seppeleen puoleen, mutta ei yrittänyt sille avuksi lähtemään.

– Etkö kuule? muistutti isä kärtyisesti.

– Minä luulin olevani otettu työmieheksi vuori kaivokseen, vaan ei tämän kunniaportin viereen. Kumma kyllä, että meidän täytyy seisoa täällä vahdissa! Joka on mokoman pystyttänyt, laittakoon sen kuntoonsakin.

– Etkö täksikään päiväksi malta herjetä mutisemasta? sanoi purnumestari narkästyneenä. No niin, kiivetkөөn joku teistä muista tuonne ylös!

Kaivosmiehet katsahivat Ollin puoleen ikäänkuin odottaen häneltä luvan merkkiä, mutta kun ei sitä tullut, niin ei kukaan paikaltaan liikkunut, ainoastaan yksi heistä yritti kehoitusta noudattamaan; nuori johtaja käännähti ääneti ja katsahti hänen puoleensa. Yksi ainoa vilkaisu noista sinisistä silmistä, ja se vaikutti kuin komentosana; mies laskeusi hetikohta takaisin, eikä kättäkään enään liikuttanut.

– Soisin sen kaatuvan uppiniskaisten päidenne päälle! sanoi purnumestari kiivaasti, samassa kun nuoruuden ripeydellä itse kiipesi ylös ja sitoi lipputangon kiinni. Kentiesi siitä oppisitte, miten on juhlatilassa meneteltävä. Laurinki olette jo pilanneet; hän on tähän asti ollut teistä paras, mutta nyt hän tekee mitä herransa ja mestarinsa Olli käskee.

– Pitäisikö kentiesi iloita siitä, että tänne vielä asetetaan toinenkin ylhäinen hallitus? kysyi Olli puoliääneen Luulin jo olevan meille kylliksi entisestä.

Purnumestari, joka työskenteli lipun vaiheilla, onneksi ei kuullut noita sanoja, mutta nuori tyttö, joka tähän asti oli seisonut ääneti, käännähti tuota pikaa toispäin ja katsahti hätäisesti ylös:

– Olli, minä rukoulen sinua!

Jäykkä nuori vuorimies tosin vaikenä tämän kehoituksen kuullessa, mutta kasvonsa eivät todistaneet sen enempää lempeyttä tahi suostuvaisuutta. Tyttö oli jäänyt hänen viereensä seisomaan; hänelle näytti olevan työstä saada muutamat sanat sanotuiksi, jotka puoleksi kuuluivat kysymykseltä, puoleksi rukoukselta; vihdoinkin sanoi hän hiljaa:

– Ja tosiaanko siis, ett' tahdo tulla juhlapitoihin tänä iltana?

– En.

– Olli —

– Anna minun olla rauhassa, Martta; tiedäthän, että tanssitoimenne eivät ole mieleeni.

Martta astahi pikaisesti taapäin, punaiset huulensa kivityivät ylseästi, ja kostea kiilto hänen silmissään oli kentiesi pikemmin vihan kuin surkutuksen kyynel tähän lemmettömään vastalauseeseen. Olli ei sitä huomannut taikka ei huolinut huomata, hän ei pitänyt Martasta juuri mitään lukua. Sanaakaan virkkamatta, kääntyi tyttö häneen selin ja meni toiselle puolelle.

Nuori vuorimies, joka sitä ennen oli yrittänyt lippua korjaamaan, katsoi, muualle silmiään luomatta, hänen jälkeensä; nähtävästi hän olisi antanut paljonkin, jos häntä olisi kehoitettu; ei hän ainakaan semmoisella ynsydellä olisi poistanut Marttaa luotansa.

Purnumestari oli sillä aikaa tullut alas ja seiso juuri ikään hyvillä mielin kättensä tekoa katselemassa, kun ensimmäinen kanuunanpaukaus kuului kunnaalta, ja lyhyen väli-aikain perästä toinen ja kolmas.

Tämä merkki odotettuun lopullisesta tulosta aikaan saatti, kuten on hyvin ymmärrettävä, vähän häiläköimistä. Herrat siellä ylhäällä neuvottelivat yhä vielä täydellä vilkkauksella. Tirehtööri tarkasti kiireesti vielä kerran juhlallisuuksia, yli-insinööri ja herra Sihvonen panivat hansikkaansa nuppiin, ja Wilpponen juoksi Martan luokse, ainaki kahtakymmentä kertaa kysymään, osaisiko hän tarkasti hänen värsynsä, niin ettei mitenkään kangertelisi ja niin saattaisi koko hänen runotaitonsa vaaran alaiseksi. Jopa työmiehissään havaittiin jonkunlaista uteliaisuutta saada, kuten sanoivat, nähdä heidän tulevan isäntänsä nuoren, kauniin rouvan. Useampi kuin yksi heistä vetäisi nahkavyönsä lujemmalle ja painoi hattunsa paremmin otsalle. Olli seiso vaan yksinään huolettomana kaikesta, yhtä jäykkänä, yhtä ylenkatsovana kuin ennenkin, eikä ainoatakaan silmäystä syrjään luoden.

Mutta tämä näin suurella vaivalla ja huolella valmistettu vastaanotto oli päättyvä aivan toisin kuin oli odotettu ja toivottu. Kauhistuksen huuto purnumestarilta, joka seisoi ulkopuolella kunniaporttia, käänsi kaikkein silmät sinnepäin, ja mitä nyt näkivät, oli tosiaankin hirmuista.

Mäkeä alaspäin, kylästä tulevan tien poikki, tulivat tahi oikeammin lensivät vaunut, joiden hevoiset nähtävästi olivat pillastuneet. Arvattavasti pamauksista saikähtyneenä, ne karkasivat hurjaa vauhtia mäkeä alas, niin että vaunut, jotka tuolla epätasaisella tiellä kiitelivät sinne tänne, olivat suurimmassa vaarassa joko keikahtaa oikealla kädellä olevaan äkkijyrkkään putoukseen, tahi musertua vasemmalla puolella olevia vahvoja puita vasten. Ajaja näkyi menettäneen kaiken tolkkunsa, hän oli päästänyt ohjat valloilleen ja oli hengenhädässään tarttunut kuskipenkkiin käsiksi, ja kunnaalta, minne edessä olevat puut estivät näkymästä matkaan saatettua onnettomuutta, pamahteli laukauksia ehtimiseen, joista saikähtyneet eläimet vimmastuivat yhä hurjempaan menoon. Tämän hurjan menon hirmuinen loppu oli vaan kaikille hyvin silminnähtävä; alhaalla sillan luona tuli lopputapaus.

Asuinhuoneuksen ympärille keräytyneet ihmiset tekivät, mitä semmoisissa tiloissa useimmat tavallisesti tekevät. He huusivat kauhistuksesta, juoksivat neuvottomina ja avuttomina mikä sinne kuka tänne, mutta mitä tässä todellakin oli tehtävä tarpeellisen avun saamiseksi, se ei yhdellekään johtunut mieleen. Eipä työmiehistäkään ollut ketään, jolla juuri hädän hetkellä olisi ollut rohkeutta kylläksi, ei ketään, jolla olisi ollut tolkkua tulisessa kiirussa ryhtyä apuun. Olipa kumminkin yksi, joka pysyi järjellään. Oivaltaa koko tuo vaarallinen seikka yhdellä ainoalla silmänluonnilla, lennättää isä ja kumppalit tieltä pois ja hyömätä kohti, oli Ollille silmänräpäyksen teko. Kolmella harppauksella oli hän päässyt sillalle, Martan hätähuuto kuului hänen jälessään – mutta myöhään, hän oli jo karannut hevosia vastaan ja tarttunut niiden suitsiin. Saikähtyneet eläimet karkasivat korkealle pystyyn, mutta sen sijaan, että olisivat seisahtaneet, ne lähtivät uudestaan laukkaamaan ja tahtoivat temmata Ollin muassaan. Kenenkä muun hyvänsä hevoset olisivatkin laahanneet muassaan ja mäsäksi tallanneet, mutta Ollin jättiläisvoima ne sai taltutetuiksi. Hirmuisesti riuhtaisten suitsia, joita hän ei ollut käsistään päästänyt, sai hän toisen hevosen maahan suistumaan; se kompastui ja kompastuessaan veti toisen muassaan – vaunut pysähtyivät.

Nuori vuorimies oli mennyt vaunuin ovelle siinä varmassa luulossa, että tapaisi siellä istuvat tainnoksissa, naisen ainakin. Hänen mielestään pyörryksiin meno oli tavallista ylhäisissä, kun joskus joku vaara oli tarjona, mutta eipä mitään semmoista ollutkaan olemassa nyt, kun, jos milloinkaan, pyörtymiseen olisi ollut syytä kyllin. Nuori rouva seisoi pystyssä vaunuissa, puristaen itseään kaikista voimistaan selkätukeen kiinni, silmänsä tuijottivat vielä äkkijyrkänteeseen, jonka pohjalla vauhti todenmukaisesti ensiminuutilla olisi saanut hirmuisen lopun, mutta ei hiiskaustakaan, ei ainoatakaan hätähuutoa ollut päässyt hänen tiukkaan ummistetuilta huuliltansa. Valmiina viime hädässä uskaltamaan hyppäyksen, joka tosin olisi vienyt hänen välttämättömään kuolemaan, oli hän ääneti katsonut kuolemaa silmiin, ja kasvonsa osoittivat, että hän sen teki täydellä tiedolla ja tunnolla.

Olli oli tuota pikaa tarttunut häneen ja nostanut hänen ulos, sillä raivoisat ja potkivat hevoset pitivät vaunuja yhä vielä vaarassa. Muutamissa sekunneissa oli hän kantanut hänet sillan yli, mutta näiden sekuntien aikana katselivat ne tummat silmät vakavasti tätä miestä, joka mokomalla kuoleman ylenkatseella heittäysi miltei hevosten kavioiden alle, ja Ollin silmät liukuivat näiden ihanain, kalpeiden kasvoin puoleen, jotka näin urhoollisesti olivat vaaraa kohdanneet – kentiesi oli nuoresta vuorimiehestä liian outoa saada näin äkkiä pehmeä, läikkyvä silkkivaatetus syleiltäväksi ja tuntea valkean hunnun liehunnan ympärillään; mielen hurmio vilahti hänen kasvoillaan, ja äkisti, miltei kiivaasti laski hän hänet toiselle puolen siltaa maahan.

Eugenia vapisi vielä vienosti, kun huulensa aukenivat syvälle ja vapaasti henkeä vetäisemään, mutta tämä olikin ainoa merkki siitä pelosta ja vaarasta, mistä hän oli päässyt.

– Minä – minä kiitan teitä! Katsokaa miten Berkowin on laita.

Olli, joka juuri aikoi tehdä sen, seisahti kummastuneena. "Katsokaa miten Berkowin on laita," sanoi nuori puoliso, hetkellä, jona jokainen muu tuskissaan olisi huutanut miestänsä nimeltä, ja hän

sanoi sen sangen kylmästi, aivan hätäilemättä. Aavistus siitä, mistä herrat paltalla sitä ennen olivat niin juurtajaksain puhelleet, nousi nuorena vuori-työmiehessä; hän kääntyi pois ja meni katsomaan "herra Berkowia."

Tämä ei kumminkaan tarvinnut enään hänen apuaan; hän oli jo astunut ulos ja tullut sillan yli. Artturi Berkowin toimeton ja väliäpitämätön luonnon-laatu ei ollut tässäkään kovan onnen-kohtalossa kieltäynyt. Kun vaara noin äkkiluulematta tuli ja hänen nuori vaimonsa aikoi hypätä vaunuista ulos, oli hän vaan laskenut kätensä hänen käsivarrelleen ja hiljaa sanonut: "Istu paikallasi, Eugenia! Sinä olet hukassa jos rohket semmoisen hypyn." Sitte ei sanaakaan, ei tavaustakaan vaihetettu heidän välillään; mutta sillä aikaa kun Eugenia seiso pystyssä vaunuissa, katsellen eikö apua tulisi ja päättäneenä, että kuitenkin viimeisessä hetkessä viimeistä keinoa koettaisi, istui Artturi liikkumatta paikallaan; heidän siltaa lähetessä, oli hän ainoastaan silmänräpäykseksi laskenut kätensä silmille, ja olisi uskottavasti antanut paiskata itsensä ynnä matkakumppalinsa kanssa mäsäksi, ellei apu olisi tullut juuri kun sitä paraiten tarvittiin.

Nyt seiso hän sillan käsipuun vierellä, kentiesi hiukan kalpeampana kuin tavallisesti, mutta vapisematta ja ilman pienintäkään merkkiä mielenliikutuksesta. Eikö ollut hän mitään tuntenut, vai joko hän jaksoi malittaa mielensä?

Apua, jota nyt ei lainkaan enään tarvittu, tuli kaikilta kulmilta. Tusinoittain käsiä oli tuota pikaa liikkeellä, kumoon suistuneita hevosia seisalleen nostamassa ja puolitainnoksissa yhä olevaa ajajaa vaunuista auttamassa. Koko hääväki tunkeili ympärille nuorta pariskuntaa säälimään ja surkuttelemaan. Kysymyksiä tehtiin ja apua tarjoiltiin mitä suinkin arvattiin; käsittää ei lainkaan voitu, miten onnettomuus oli tapahtua saattanut, ja paukauksia, ajajaa ja hevosia syytettiin vuorotellen. Artturi, puuttumatta sekautumatta mihinkään, antoi tätä menoa hetkisen aikaa kestää; mutta teki sitte poistavan liikahtuksen.

– Ei, hyvät herrat, minä pyydän! Näettehän, ettei meille kummallekaan ole vahinkoa tullut. Menkäämme kaikin mokomin huoneisiin.

Hän tahtoi tarjota kätensä puolisolleen taluttaaksensa häntä huoneisiin, mutta, Eugenia jäi seisomaan ja katseli vaan ympärilleen.

– Entä pelastajamme? Eihän hänelle liene mitään tapahtunut?

– Niin, senpä olimmekin unhottaa, sanoi tirehtööri vähän hölmistyneenä. Eikö se ollut Hartonen, joka hevoset pidätti? Hartonen, missä olette?

Hartonen ei vastannut mitään, mutta Wilpponen, joka ihmeissään tästä ihastuttavasta uroteosta kokonaan oli unhottanut entisen kaihelmansa Hartosta vastaan, huudahti innollisesti: "Tuolla hän seisoo!" samassa lentäen nuoren kaivosmiehen luokse, joka heti oli poikennut syrjään ja nyt nojasi erästä puuta vasten.

– Hartonen, teidän pitää – mutta taivaan nimessä, mikä teitä vaivaa? Aivanhan olette kuolemankalpea, ja mistä teillä verta vuotaa?

Olli silminnähtävästi taisteli pyörtymistä vastaan, mutta kumminkin karahtivat kasvonsa vihaisiksi, kun nuori konttoristi liikahti ikäänkuin häntä auttaaksensa.

– Ei se ole mitään! Naarmu vaan. Kun minulla vaan olisi nenäliina.

Wilpponen aikoi juuri vetää nenäliinaansa lakkaristaan, kun yhtäkkiä silkkivaatteet kahahtivat hänen vieressään. Nuori rouva seiso hänen luonaan ja ojensi sanaa virkkaamatta oman kalliilla pitseillä reunustetun nenäliinansa.

Paroonitar Windeg ei liene vielä ollut tilaisuudessa antamaan käytännöllistä apua kellekään haavoitetulle, muuten hänen olisi luullut ymmärtävän, että tämä kalliisti kirjaeltu patistinenäliina ei juuri ollut sovelias veren tyrettämiseen, jota, sittekun tiheä tukka tähän asti oli sitä vähän seisattanut, nyt vuosi ankarasti; Ollin olisi luullut sen vielä paremmin ymmärtävän, ja yhtä hyvin hän hetikohta kaappasi tarjotun nenäliinan käteensä.

– Kiitoksia, armollinen rouva; mutta siitä ei ole paljon hyötyä, sanoi purnumestari, joka jo seisoi poikansa vieressä, laskien kätensä hänen olkapäitensä ympäri. Odota Olli! ja samassa otti hän oman karkean pellavaisen nenäliinansa ja likisti sen tuon hyvinkin syvältä näyttävän haavan päälle.

– Onko se vaarallinen? kysyi Artturi Berkow pitkäveteisellä äänellä, läheten paikkaa toisten herrain kanssa.

Olli oli yhtäkkiä kiskaissut itsensä isästään irti ja oikaissut itsensä, siniset silmänsä katselivat synkeämmin kuin milloinkaan, kun hän kovalla äänellä vastasi:

– Ei ollenkaan! siitä ei tarvitse kenenkään huolia; yksinäni tulen toimeen.

Sanat eivät kuuluneet laisinkaan kunnioittavaisilta; mutta äskentehty hyvätyö oli siksi suuri, ettei käynyt häntä kovuuttelemisen. Herra Berkow näytti vaan tyytyväiseltä, kun tämä vastaus vapautti hänet huolesta ja vaivasta tämän asian suhteen.

– Minä lähetän tohtorin luoksesi, sanoi hän niin välinpitämättömästi kuin mahdollista, ja kiitollisuutemme pidätämme siihen asti luonamme. Onhan täällä tätä nykyä apua kyllin; – saanko luvan, Eugenia?

Nuori rouva otti tarjotusta kädestä kiinni, mutta katsahti vielä taaksensa nähdäksensä, oliko siellä todellakin tarvittavaa apua. Näytti niinkuin hän ei olisi oikein hyväksynyt miehensä menetyslaatua tässä asiassa.

– Ei tullut mitään koko hankkeestamme! sanoi Wilpponen aivan alakuloisena yli-insinöörille, kun hän muutamia minuuttia sittemmin yhdistyi herrain joukkoon, jotka saattivat isännän poikaa ja sen rouvaa asuinhuoneukseen.

– Eikä runoelmastannekaan! ilvehti yli-insinööri. Kuka nyt huolii värsyistä ja kukista? Eikä tämä ensimmäinen vastaanotto uuteen kotiin muutenkaan ollut onnea ennustavainen sille, joka enteitä uskoo. Kuoleman vaaraa, haavoja, verta – mutta juuri semmoinenhan romantisuus onkin teistä mieleen, Wilpponen. Nyt saatatte kirjoittaa kertomalaulun siitä, mutta siinä teidän kumminkin täytyy tehdä Hartonen sankariksi.

– Olli, hän on ja pysyy yhtähyvin karhuna! tiuskaisi Wilpponen. Miksi hän ei saattanut sanoa armolliselle rouvalle jotakin sanaa kiitokseksi, kun rouva tarjosi hänelle oman hienoisen nenäliinansa? Ja kuinka epäkohtelias eikö hänen vastauksensa herra Berkowille ollut? Mutta jättiläis-luonto on sillä ihmisellä. Kysyttyäni häneltä, minkä tähden hän ei hetikohta sitonut haavaansa, hän vaan lyhyeen vastasi, ettei ennen ollut sitä havainnut. Olkaa hyvää ja huomatkaa! Hän saa päähänsä kolauksen, joka olisi oikaissut itsekunkin meistä kenttälle; hän hillitsee ensin hevoset, nostaa armollisen rouvan vaunuista, eikä havaitse itseään haavoitetuksi, ennenkuin veri purskahtaa hänestä virtaamaan; tekisipä toinenkin niin!

Vuorityömiehet olivat sillä aikaa olleet kaikki toverinsa luona; tapa millä tuleva isäntä oli eronnut hänestä ja suorittanut kiitollisuutensa, näytti kumminkin hetkeksi loukanneen heitä. Useita kamaloita silmäyksiä nähtiin, useita tuimia ja kovia morkkaussanoja kuultiin, jopa purnumestariakin rypisti otsaansa, eikä ollut hänellä tällä kerralla yhtään sanaa nuoren herran puollustukseksi. Hän koki saada verta tyrettymään, jossa työssä Martta oli hänelle innollisesti avullisena. Tytön kasvoissa oli hätä ja tuska niin selvästi nähtävänä, ettei se olisi Olliltakaan jäänyt huomaamatta, elleivät silmänsä olisi olleet toisaalle käännettyinä. Katsantonsa, millä hän poismeneviä silmäili, oli omituinen, pitkällinen ja synkeä; silminnähtävästi hän ajatteli jotakin muuta, eikä haavaansa.

Purnumestari, joka aikoi panna väliaikaisen siteen verta yhä juoksevan otsan ympärille, näki nyt, että poika vielä piti pitsi-nenäliinaa kädessään.

– Tuo hämmähäkin verkko! – vanhuksen ääni kuului tavattoman tiukealta, – tuosta kirjaellusta hämmähäkin verkostako meille apua olisi? Anna se Martalle, hän antakoon sen armolliselle rouvalle takaisin.

Olli katsahti nenäliinan puoleen, joka pehmeänä ja lemuavana kuin tuulen löyhyä istui hänen sormiensa välissä; mutta kun Martta ojensi kätensä sitä ottaaksensa, kohautti hän sen tuota pikaa ylös ja painoi haavaa vasten; hienot pitsit veristyivät.

– Mitä teet sinä? sanoi isä kummastuneena, ja puolisuutuksissa. Tuollako repaleella aiot sitoa tuumaa syvän haavan? Luulisinpa liinoja olevan meillä kylliksi.

– Vai niin, sitäpä en ajatellut, vastasi Olli lyhyesti. Anna sen olla, Martta, johan se kuitenkin on pilalla, – ja niin pisti hän ilman sen enempää liinaseen mekkonsa alle.

Tytön kädet, jotka vastikään liikkuvat niin sukkelaasti, vajosivat tuota pikaa kahtialle, ja hän katseli nyt joutilaana miten purnumestari pani haavaan tarpeellisen tukon ja sitoi oman liinansa sen ympärille. Sillä välin katsoi hän vakavasti Ollia silmiin. Minkä tähden oli Ollilla semmoinen kiire saadakseen tuon kalliin pitsiliinan pilatuksi? Eikö hän tahtonut antaa sitä takaisin?

Muuten nuorella vuorimiehellä ei näyttänyt olevan juuri suurta luonnonlahjaa sairastelemaan. Hän oli jo näyttänyt itsensä melkein kättyiseksi tästä hänelle niin runsaasti tarjotusta avusta, ja ainoastaan isän valta taivutti pojan se vastaanottamaan; mutta nyt kavahti hän jaloilleen ja sanoi lujalla äänellä, että oli saanut apua kylliksi, ja nyt vasta voitiin hänet rauhaan jättää.

– Antakaa hänen olla, sen jöröpään sanoi purnumestari. Tiedättehän, ettei maksa vaivaa taistella hänen kanssansa; saammehan kuulla mitä lääkäri sanoo. – Oletpa, Olli, kaunis poika! Korjata nuorelle vallasväelle pystytettyä kunniaporttia, se ei käy millään ehdolla, se olisi liiaksi, mutta heittäytävä hevosten eteen, jotka ovat pillastuksissaan, saman vallasväen avuksi, eikä huolia mitään siitä, että sinulla vielä on vanha isä, jolla koko maailmassa ei ole muuta kuin tämä poika, sen kyllä voit. Ja te toiset, jotka seuraatte herraanne ja johdattajaanne kaikissa – eipä haittaisi, jos tälläkin kertaa ottaisitte hänen esimerkiksenne.

– Sanottuansa nämä sanat, joissa, vaikka ukko oli suutuksissa olevinaan, selvästi huomattiin yhtä paljon ylpeyttä pojastansa kuin rakkautta häneen, tarttui hän Ollia käsivarteen ja vei hänen pois seurassaan.

Oli iltapuoli. Juhlallisuudet Berkowin hovissa olivat, mitä vallasväkeen tuli, loppuneet. Sittekuin tuosta hirmuisesta tapauksesta, joka oli tehdä koko juhlallisuuden tyhjäksi, oli onnellisesti selville päästy, oli alkuperäisesti säätyjä menoja tunnollisesti noudatettu. Nuoret äsken-naineet, joiden aika kaiken iltapäivää oli ollut joka suunnalla, olivat nyt vihdoin yksinään asunnossaan. Herra Sihvonen, jonka seuraavana aamuna piti palata vanhemman Berkow-herran luokse pääkaupunkiin, oli vastikään sanonut jäähyväiset, ja nyt lähti palvelijakin huoneesta, laitettuaan iltaspöydän valmiiksi.

Pöydällä palava lamppu levitteli kirkasta, lauhkeata valoansa tämän pienen seura-huoneen vaaleansinisille damasti-tapeteille ja komeille huonekaluille; tämä pieni huone oli, kuten muutkin rakennuksen huoneet, äskettäin kuntoon pantu ja nuoren rouvan vastaanottamiseksi ylen kalliisti varustettu ja oli aiottu hänen erinäiseksi huoneeksensa. Likelle toisiaan vedetyt silkkikartiinit näyttivät kokonansa salpaavan tämän huoneen ulkomaailmasta erilleen; vaaseissa ja marmorimaljoissa lemusi kukkia ja pöydälle pienen nurkkasohvan eteen oli hopeainen ruoka-astiasto asetettuna; näyttipä kaiken tämän komeuden keskellä ystävällisyys ja sopusuhtainen kotirauha kuitenkin asuvan.

Mutta juuri huoneitten suhteen äskenvihityt eivät vielä liene maistaneet tämän kotoisen rauhallisuuden lumousta. Vielä täydessä seurapuvussaan seisoi nuori rouva keskellä huonetta, pitäen kädessään sitä kukkaköynöstä, jonka Wilpponen Martan sijassa itse oli saanut onnen hänelle antaa. Oranki-kukkain lemu ihastutti häntä erittäinkin, niinpä täydellisesti, ettei häneltä riittänyt vähintäkään huomiota puolisolleen, joka liion ei näyttänyt vaativankaan semmoista muistamista, sillä tuskin oli ovi palvelijan mentyä ummistunut, ennenkuin hän väsyneen näköisenä vaipui nojatuoliinsa.

– Tuo iankaikkinen näytteleminen on toisiaankin kuolettavaista. Eikö sinustakin niin ole, Eugenia? Aina eilisestä puolipäivästä asti tuskin on suotu meille hetkeksikään lepoa. Ensiksikin vihintä, sitte päivällinen, sitte ylen väsyttävä matkustus rautatietä myöten ja pakkohevoisilla halki yön ja koko aamupäivän, sen jälkeen tuo onnettoman kova tapaus, täällä taas vastaanotot, tehtaiden virkamiesten esittämiset ja päivällinen – isä ei näy järjestystä näille juhlallisuuksille laatiessaan lainkaan ajatelleen, että meillä on jotakin, jota sanotaan hermoiksi. Minun hermoistani, sen tunnustan, on peräti loppu tullut.

Nuori rouva pyöräytti vähän päätänsä, ja joksikin ylenkatseellinen silmäys vilahti miehen puoleen, joka, ollessaan nyt ensi kerran kahdenkeskisessä yhteydessä, puolisolensa puhui hermoistansa. Eipä näyttänyt Eugenia pahoin voivalta, ja ihanat kasvonsakaan eivät osoittaneet pienintäkään väsymystä.

– Oletko saanut tietoa, onko nuoren Hartosen haava vaarallinen, vaiko ei? kysyi hän vastausta antamatta.

Artturi näytti vähän alakuuloiselta kun Eugenia ei ottanut ollenkaan huomionsa hänen tavattoman pitkää puhettansa, johon hän tavastansa luopuen oli ryhtynyt.

– Sihvonen sanoo, ettei se ole minkään arvoinen, vastasi hän tylästi. Luulen hänen tohtoria puhutelleen. Mutta nytpä johtuu mieleni, että pitäisihän meidän ajatella jonkunlaista palkintoa tuolle nuorelle miehelle. Minä ehkä annan asian johtajan haltuun.

– Etkö mieluummin itse ottaisi sitä tehdäksesi?

– Minäkö? Ei, säästä minua! Kuten vasta olen kuullut, hän ei olekaan tavallinen työmies, vaan on purnumestarin poika, ja itse päällysmies tahi joku semmoinen; kuinka siis tietäisin, onko rahanto sopiva, vaiko joku muu lahja. Johtaja on varmaankin ratkaiseva sen asian oivallisesti.

Hän antoi päänsä painua yhä syvemmälle tuolin täytteen. Eugenia ei virkkanut mitään, hän istui sohvalle ja nojasi päätään käteen. Muutaman hetken ääneti oltua, näkyi Artturille kuitenkin johtuvan mieleen, että pitäisi hänen toki osoittaa vaimolleen jotakin mieltymystä, ja ettei hänen käynyt, nojatuoliin vajouneena koko iltaisella olemisen aikaa niin ääneti istuminen; tämäpä kysyi

häneltä hiukan ponnistusta, mutta hän sai aikaan tämän ponnistuksen ja nousikin jaloillensa. Hän istui sitten puolisonsa viereen ja salli häntä ottaa kädestä kiinni, kokipa vielä vyötärillään laskea kättänsä; mutta yritykseen tuo asia jäikin. Äkkinäisellä liikahtuksella Eugenia irroitti kätensä hänestä ja siirtyi syrjään. Siinä huomasi Artturi saavansa silmäyksen samanlaisen kuin isänsäsydän sai kärsiä ensi kerran miniäänsä syleillessä. Osoittihan tämä sitä jäistä kylmyyttä ja ylevää ynseyttä, joka paremmin kuin kieli sanoo: minä pysyn koskemattomana sinulle ja vertaisillesi.

Helpompihan olikin näin kopeudella vaikuttaa isään kuin poikaan, kenties senkin tähden, että poika näytti jo olevan mahdotoin mihinkään liikuntaan. Eikä hän näyttänytkaan peljästyvän tahi hämmästyvän tästä kovin selvästi näytetystä tylmyielisyydestä: hän vaan katsahti puolisonsa puoleen vähän kummastuneena.

– Onko se sinusta mielyttämätöntä, Eugenia?

– Outoa kuitenkin. Tähän asti olet minut säästänyt siitä.

– Tähänkö asti? Niin, suhteet keskenämme vaarinotettiin kotonasi joksikin tarkasti. Kaksikuukautisena kihlaus-aikanamme minulla ei kertaankaan ollut onnea tavata sinua yksinäsi, ja isäsi ja veljesi läsnä-olo pani oloillemme pakon, joka nyt, kun ensikerran olemme kahdenkesken toki saanee jäädä syrjälle.

Eugenia siirtyi yhä kauemmaksi.

– No, täytyy minun sitten, tässä ensikerran ollessamme kahdenkesken, sanoa sinulle, etten minä pidä paljo mitään semmoisesta onnellisuudesta, jonka määrä on tyydyttää ainoastaan ulkonaisuuden vaatimuksia, eikä anna sydämmelle tilaisuutta siihen osalliseksi päästä. Minä vapautan sinun kerrassaan kaikista semmoisista velvollisuuksista.

Ennen mainittu kummastus näkyi nyt vähän selvemmin Artturin kasvoissa; sen enempää intoa siitä ei kumminkaan tullut näkyviin.

– Näytätpä olevan aivan suosiollinen tänäpä. Ulkonaisuuden vaatimukset! sydämen osanotto! Luulinpa toki sinussa, Eugenia, kaikista vähin tarvitsevani peljätä romantisuuden haaveita.

Syvällinen mielikarvaus kuvautui nuoren puolison kasvoihin.

Haaveksemiset elämäni suhteen päätin minä samana hetkenä milloin sinulle lupasin avioksi. Sinä ja isäsi tahdoitte mihin hintaan hyvänsä saada nimenne Windegin vanhaan nimeen yhdistetyksi, tahdoitte siten väkisin päästä seuroihin ja kunniasijoille, joista tähän asti olette olleet syrjälle sysätyt. No niin, tarkoituksenne perälle olette päässeet, – nimeni on nyt Eugenia Berkow.

Hän laski sanomattomasti ylenkatseellisen painon tälle viimeiselle sanalle. Artturi oli noussut istuimeltaan; hän näytti nyt vihdoon ymmärtävän, että tässä oli jotakin muuta kuin paljas oikku, mikä olisi voinut syntyä jostakin unohtetusta palveluksen näytteestä nuorta puolisoa kohtaan matkalla.

– Tämäpä nimi ei saata olla sinusta oikein mieleen! En ole tähänasti tiennyt pelätä, että siihen tarttumiseen on ollut pakkoa omaistesi puolelta. Nyt tuntuu minusta kuitenkin niinkuin —

– Minua ei ole kukaan pakoittanut! keskeytti hänet Eugenia. Ei ole kukaan minua houkutellutkaan. Minkä tein, sen tein varsin vapaatahtoisesti ja hyvin tietäen mihin sitousin. Omaisillani oli kyllä raskasta, että minun piti käydä uhriksi.

Artturi nyhjäytti hartiotaan; kasvoistaan näkyi että keskustelu alkoi häntä kyllästyttää.

– En ymmärrä, miten saatat katsella mutkatonta sopimusta perheiden kesken niin rasittavan onnettomalta kannalta! Jos isälläni olikin siinä muita tarkoituksia, niin eihän parooninkaan syyt olleet juuri ylen ihanaa laatua, minkä ohessa ne arvattavasti myöskin vaativat isompaa kiirettä, josta hän kaiken mokimmin ei joutunutkaan vahingolle.

Eugenia töytäsi seisalleen, silmänsä tuikkivat tulta ja kiivaasti hän käsivarrellansa tönäsi lemuavan kukkaisköynöksen pöydältä lattialle.

– Ja sen rohkenet minulle sanoa? Huolimatta mistään mitä ennen kosioimistasi tapahtui? Luulin toki tästä häpeäväsi, jos muuten vielä voit jotakin hävetä.

Nuoren miehen raukeat, puoliksi sameat silmät lensivät yhtäkkiä aivan selälleen; niissä kimalteli jotakin hohkatulen tapaista, mutta äänensä oli kuin muullostikin raukeana ja innottomana.

– Ennen kaikkia täytyy minun pyytää sinua puhumaan selvemmin; en ymmärrä noita perin ongelmisia sanojasi.

Eugenia laski kätensä navakasti ristiin rinnallensa, joka näytti häilyvän kuin myrskyisen ilman ajamaa aalto.

– Tiedäthän yhtä hyvin kuin minäkin, että olimme kukistumaisillamme, että taloutemme oli häviöllä. Kuka siihen lieenee ollut syynä, siitä en voi eikä sovi minun päättää. Helppo on viskata soimauksia vastusten kanssa taistelevaa kohtaan. Mutta kun perintö-kartanot jo vastaanottaessa ovat velan-alaisia ja yli arvonsa takavarikoon pantuna, ja kun vanhan nimen loisto ja asema maailmassa kuitenkin on kannatettava, niin siinä ei käykään rahoja ja taas rahoja läjääminen, niinkuin teikäläiset tekevät alituiseissa kiskomisen tomissansa. Sinä olet aina kahmalottaan rahaa tuhlannut, olet tyydyttänyt kaikkia mielitekojasi, suvainnut tehdäksesi hullutuksia, vaikka minkämoisia; minä olen maistanut semmoisen elämän kaiken katkeruuden, jonka täytyminen on maailman tohussa teeskennellä ja jonka velka on mailmalle näyttää loistoisuutta ja varallisuutta, vaikka kohta joka päivä, joka hetki on saattava likemmäksi perikatoa. Kenties olisimme tämän vältäneet, ellemme olisi yhtyneet juuri herra Berkowin pauloihin, aluksi hän suoraan sanoen pakotti meitä ottamaan apuansa, pakotti sitä niin kauan, että hänellä oli kaikki olomme vallassaan, ettemme hätyytettyinä, kiedottuina, epätoivoon sortuneina, enään yhtään neuvoa tienneet. Sitte tuli hän ja vaati aviolupaukseni pojalleen, ainoana pelastuksen mahdollisuutena. Isäni olisi ennemmin kärsinyt vaikka mitä kuin uhrannut minun, mutta minä en tahtonut nähdä häntä alttiiksi annettavan, tahi toimialaltaan temmattavan; minä en tahtonut tietää veljeni tulevaisuutta hukatuksi, nimeämme häväistyksi; sen tähden annoin suostumukseni. Miten rasittavan kovalta se minusta tuntui, ei ole yksikään omaisistani tullut tietämään, mutta vaikka panin itseni kaupalle, niin tiedän kyllä voivani vastata siitä Jumalalle ja itselleni; sinulla, joka annoit itsesi aseeksi isäsi ilkeille hankkeille, sinulla ei ole oikeutta soimata minua; minussa vaikuttavat syyt olivat toki ylevämmät kuin sinussa.

Hän vaikenä mielen liikunnosta voimattomana. Puolisonsa seisoi vielä liikahtamatta hänen edessään. Hänen kasvoissaan näkyi taas sama kalpeus, mikä niissä oli asunut jo puolenpäivän aikana, heti kun olivat kuoleman vaaran vältäneet, ja silmänsäkin olivat yhä himmentymäisillään.

– Onpa paha mielestäni, kun et uskonut minulle noita tietoja *ennen* naimistamme, sanoi hän pitkään vetäen ääntänsä.

– Miksi olisin sen tehnyt?

– Siksi, että olisit välttänyt tämän halvan tilan, jossa kannat

Eugenia Berkowin nimeä.

Nuori rouva ei virkkanut mitään.

– Minulla ei toki ollut aavistustakaan tästä isäni aikeesta, jatkoi Artturi, niinkuin tapani muutenkin on ollut pysyä kaukana hänen vaikutus-alaltaan. Hän sanoi minulle eräänä päivänä, että jos tahtoisin parooni Windegiltä anoa hänen tyttärensä aviokseni, niin anomukseeni myönnyttäisiin. Tähän ehdotukseen suostuin, sittemmin vietiin minä teille näytettäväksi, ja muutamain päivän kuluttua oli kihlaus. Tämä on *minun* osani tässä asiassa.

Eugenia kääntyi puoleksi toisaalle.

– Parempana olisin pitänyt tunnustuksesi, kun olisit sanonut samassa liitossa olleesi, kuin tuon jutun.

Taas nuoren miehen silmät aukenivat, ja taas hohti niissä kummallinen säihky, joka näytti yrittävän liekiksikin leimahtamaan, mutta sammui.

– Niin korkealla olen siis puolisoni kunnioituksessa, ettei sanojani edes pidetä uskottavina? sanoi hän tällä kertaa toki selvästi tuntuvalle mielen karvauksella.

Eugenia ihaniassa kasvoissa, jotka nyt taas kääntyivät puolison puoleen, olikin mitä kylmin ylenkatse nähtävänä, ja sama ylenkatse tuntui hänen äänessäänkin, kun vastasi:

– Sinun on anteeksi antaminen minulle, jos en kohtele sinua kovin suurella luottamuksella. Aina siihen päivään asti, jona ensi kerran astuit huoneisimme, tarkoituksella, jonka hyvin kyllä aavistin, aina siihen asti tunsin sinut huhuista pääkaupungissa, ja ne —

– Eivät antaneet minusta erittäin hyvää kuvausta! Senpä arvaankin! Etkö olisi hyvä ja sanoisi, mitä pääkaupungissa oikeastaan nähtiin hyväksi minusta sanoa.

Nuori puoliso käänsi suuret silmänsä lujasti ja vakavasti miehen puoleen ja lausui:

– Siellä sanottiin, että Artturi Berkow eli varsin ruhtinaallisesti ja tuhlaisi tuhansia, yksistään ja ainoastaan siten ostaaksensa nuorten aatelismiesten ystävyys ja saattaaksensa oman matala-arvoisen syntynsä unhotuksiin. Siellä sanottiin, että hän eräissä hurjissa ja hillittömissä seuroissa oli hurjin ja hillittömin kaikista – mitä muuten hänestä sanottiin, se on menevä naisen arvostelua kauemmaksi.

Artturin käsi nojasi vielä tuolille, jolla hän istui, kuitenkin oli se viime hetkisinä painunut yhä syvemmälle tuolin täytteen.

– Ja sinä tietysti et katso vaivaa maksavaksi edes kokea parantaa tämmöistä harhalle joutunutta ihmistä, josta mailman yleinen tuomio jo on puhunut viimeiset sanansa.

– En!

Jääkylmältä kuului tämä epäys. Vieno vävähdyksinä näkyi nuoren miehen kasvoissa, kun hän äkkiä kavahti seisaalleen.

– Oletpa suora puheissasi, senpä jo kuulen vähän liiaksikin!

Yhtäkaikki! Aina on hyvä tietää kuinka on laita keskenämme, yhdessä kuin meidän kuitenkin nyt aluksi on oleminen. Eilen tehtyä liittoa ei käy peräyttäminen, ainakaan ei hetikohta, saattamatta meitä kumpaistakin naurulle alttiiksi. Jos muuten olet ryhtynyt tähän teeskelmään, ilmoittaaksesi minulle, että vaikka matala-sukuisen rohkeudella olen ottanut sinun aviopuolisokseni, minun kuitenkin on pysyminen loitolla paroonitar Windegistä – ja minä otaksun sinun sen tehneen ainoastaan sillä tarkoituksella – niin olet aikomuksesi perille päässyt, mutta – tässä vaipui Artturi taaskin kokonansa vanhaan velttouteensa – mutta minä pyydän että annatkin tämän olla viimeinen kerta kuin tämmöistä keskenämme tapahtuu. Minä inhoan kaikenlaisia teeskentelöjä; hermoni eivät lainkaan kestä niitä ja saatetaanhan elämä järjestellä ilman tämmöistä joutavaa kiivauttakin. Tällä kertaa luulen tekeväni sinulle mieliksi, jos jätän sinun yksinäsi. Annathan anteeksi, että poikkeen omille oloilleni.

Hän otti eräällä syrjäpöydällä seisovan hopeaisen haarakynttilä-jalan ja lähti huoneesta, mutta siellä ulkopuolella jäi hän vielä hetkisen ajaksi seisomaan ja kääntyi. Tulinen liekki nuoren miehen silmissä ei ainoastaan pilkkinyt, se leimahti voimakkaasti, vaikka vaan hetkisen ajaksi; sitte taas kaikki oli autiota ja kuollutta, mutta vaksikynttilät liehuivat levottomina sinne tänne, hänen mennessä huoneesta huoneeseen; oliko se ilmankäynnistä, vai siitäkö, että käsi, joka sitä kantoi, vapisi?

Eugenia oli yksinään jäänyt huoneeseen ja syvä henkäys pullistutti hänen rintansa, kun oven kartiinit putosivat umpeen kohta puolisonsa mentyä. Hän oli saavuttanut, mitä oli tahtonut saavuttaa. Hän astui balkongin akkunaan, ikäänkuin hän tästä keskipuheesta päästyä olisi tarvinnut taivasalta hakea ilmaa, lykkäsi kartiinin syrjään, ja akkunan puoleksi avattuaan, kurotti hän silmänsä tuoksuvaan, vienosti hämärään kevytyöhön. Tähdet vilkkuivat himmeinä, kevykäisissä, sumuntapaisissa pilvissä, jotka verhosivat koko taivaan, ja maiseman hämärään peittyneet esineet sekaantuivat epäselvinä toisiinsa. Paltalta kukkien lemu nousi sinne ylös ja suihkulähteestä kuului hiljainen loiske. Kaikkialla vallitsi hiljaisuus ja rauha, vaan ei tuon nuoren naisen sydämmessä, joka tänäpäni ensi kerran uuden kotonsa kynnykselle oli laskenut jalkansa.

Se oli nyt loppunut, se kahden viimeisen kuukauden hiljainen, ankara taistelu, jonka tuskat ja ponnistukset juuri olivat Eugeniaa kannattaneet. Ainapa on urhoollisen luonnossa jotakin ylevää siinä ajatuksessa, että toisen hyväksi antaa koko tulevaisuutensa alttiiksi, että elämännonnensa uhalla hakea toisen pelastusta, ja että armaisensa auttajana panna itsensä välttämättömän kohtalon uhriksi. Mutta nyt, kun uhri oli tehtynä, apu hankittuna, eikä mitään enään ollut vastustettavana tahi voitettavana,

nyt himmentyi tuo runollis-ihanainen kimmellys, millä Eugenian tyttärellinen rakkaus tähän asti oli kietonut tuon päätöksen, ja häntä odottavan elämän koko onnettomuus ja kavaluus astui hänen eteensä.

Nuori rouva vaipui tuoliin ja peitti kasvonsa, ja kaikki mitä hän näinä kuukausina oli taistellut ja kärsinyt, kaikki mitä tällä hetkellä moninkertaisella voimalla tunki häntä ahdistamaan, tunkeutui näihin toivottomuuden sanoihin: Oi Jumalani, Jumalani, kuinka kestänen minä tämän elämän!

Berkowin melkoisan avarat vuorikaivokset ja tehtaat olivat joksikin kaukana pääkaupungista, eräässä etäisessä maakunnassa, lähisessä seudussa ei ollut mitään erittäin viehättävää. Metsämäkiä, mäkien takana, ylt'ympäriinsä peninkulmaa laajalta ei muuta kuin kuusien tummaa, yksimuotoista vihannuutta, joka peitti kunnat ja laksot, niiden välillä kyliä ja yksinäisiä torppia, sekä siellä täällä joku arentikartano tahi maatilus.

Nämä tilukset ja omaisuudet olivat maanteistä joksikin kaukana; likimäinen kaupunki oli parin tunnin matkan takana, mutta ne monenkaltaiset suuremmoiset, metsälaksoista ylenevät pajarakennukset ja asuinhuoneet, virkeytenensä ja liikkeinensä tekivät että näyttivät miltei kuin omituinen kaupunki. Kaikki apukeinot, joita teollisuus ja tiede voi tarjolla pitää, kaikki mitä konevoima ja ihmiskädet voivat aikaansaattaa, oli tänne kerätty, kiskomaan vastahakoiselta vuoren peikolta sen aarteita. Hoitokuntaan kuului kokonainen lauma insinööriä, inspektoreja, ylitarkastajia, jotka olivat tirehtöörin johdossa ja asuivat erinäisenä koloniana, jota vastoin ne tuhannet työmiehet, joista vaan vähin osa oli saatettu koloniaan majoittaa, asuivat lähisissä kylissä. Yritys, mikä ensin oli nostanut kaivosten nykyisen isännän joksikin vähäpätöiseltä kannaltaan sille korkeudelle, jolla hän tätä nykyä oli, näytti miltei kovin suurelta yksityisen miehen varoille, eikä käynyt sitä muuten kuin suunnattomilla summilla pitkittäminenkään. Ne olivat mahtavimmat koko maakunnassa, ja ne vallitsivatkin erinäisillä teollisuus-haaroillaan kaikki muut tehtaat, joista ei yksikään suuruudessa sille vertoja vetänyt. Nämä laitokset lukemattomine koneineen ja työvoimineen, sekä työpajoineen ja asuinhuoneineen, virka- ja asiamiehineen, oli kuin omituinen valtio, ja sen isäntä yhtä rajaton vallitsija, kuin mikään hallitsija vähäisessä ruhtinaskunnassaan.

Tottapa miehelle, joka oli näin suurten laitosten isäntänä, toki lienee loukkaavaiselta tuntunut, että häneltä yhä edelleen kiellettiin ne edut, joidenka havussa hän niin ahkerasti oli puuhinnut ja jonka perille moni oli päässyt paljo vähemmällä ansiolla teollisuuden nostamisen työssä; mutta tässä, niinkuin ainakin missä päättäminen suorastaan lähtee ylimmästä paikasta, tuli miehen omat omaisuudet kysymykseen, ja Berkowilla ei ollut puoltajia ylimmysten seuroissa. Hänen entisessä elämässään oli niin moni tumma pilkku, jonka rikkautensa kyllä sai peittoon, mutta ei kuitenkaan poistumaan. Tosin hän ei ollut koskaan yhtynyt ristiriitaan oikeuksille, mutta usein kyllä oli hän astua niiden rajain yli, joiden alueella laki tavallisesti rupesi vastakynneksi. Eikä laitoksiaankaan maakunnassa, niin suurenmoiset kuin olivatkin, tahdottu kaiken puolin tunnustaa esikuvalliseksi. Monella suunnalla kävi puheita tunnottomasta voitonpyynnöstä, joka vaan tarkoitti isännän rikkauden kartuttamista, huolimatta lainkaan niiden ihmisten onnesta tahi onnettomuudesta, joita työtoimissa käytettiin, puheita kävi päällysmiesten vääryyksistä ja työmiesten kuohuvasta tyytymättömyydestä – kaikki nämä puheet olivat ja pysyivät kumminkin ainiaan kulkupuheina, kun kotopaikkansa oli niin ylen etäällä. Tosiasiana oli kuitenkin, että nämä maakartanot ja ruukit olivat miltei tyhjenemätön rikkauden lähde isännällensä.

Tunnustaa toki täytyi jokaisen, että tämän miehen uutteruus ja nero olivat ainakin yhtä suuret kuin tunnottomuutensakin. Suurimmassa köyhyydessä syntynyt, ylettyään ja taas alettuaan elämän laineilla, oli hän viimein onnistunut pysymään korkeudellaan, ja häntä oli jo useita vuosia miljoonamieheksi yleensä tunnustettu. Niinpä näytti näinä viimeisinäkin vuosina onni yhtäläisesti seuraavan häntä; aina hänen sitä koetellessa, se pysyi hänelle uskollisena, ja missä vaan arveluttavimpiin yrityksiin, vaarallisimpiin keinottelemisiin oli ryhdittävä – ne onnistuivat, niin pian kuin hänen neronsa otti ne ohjataksensa.

Berkow oli aikaisin tullut leskeksi, eikä ollut sitte enään nainut; väsymätön keinottelemisissa ja ansionpyynnissä ehtimiseen työskentelevä mielensä katseli kotielämää pikemmin kahleena kuin virvokkeena. Ainoa poikansa ja perillisensä kasvatettiin pääkaupungissa, ja tässä kasvatuksessa ei mitään säästetty mitä johtajiin, opettajiin kaikissa opin-haaroissa, yliopistossa käymisiin ja

matkustuksiin tuli. Varsinaisesta harjoituksesta hänen tulevaan toimeensa, näin suuremmoisten hankkeiden päällikkyyteen ja johtoon, sitä vastoin ei kuulunut mitään. Herra Artturi osoitti jyrkkää vastenmielisyyttä kaiken oppimiseen, mikä ei kuulunut salonki-sivistykseen, ja isänsä oli tuiki hennoitteleva ja niin ylen kopeileva pojan loistoisasta seura-elämästä, jonka jatkamiseen hän ilolla anteli tuhansia markkoja, ettei todella ajatellutkaan järkinäisempää sivistyttämistä. Kävi miten kävi, niin löytyihän tarpeeksi asti taitavia ammattimiehiä, joiden oppia teollisuudessa ja kauppa-asioissa korkeilla palkoilla voitiin hyväkseen käyttää. Näin kävi tämä nuori perillinen tuskin kertaakaan vuodessa näillä maatiloilla, jossa hänen aina oli julman ikävä viipyä, jota vastoin isällä, joka ajoittain oleskeli pääkaupungissa hänkin, oli laitosten ylimmäinen johto.

Ilma ei ollut tähän asti oikein suosinut nuoren parikunnan maallaoloa. Aurinkoa harvoin nähtiin tänä kevännä; tänäpä, useiden sadepäiväin perästä, se taas paistoi kirkkaana ja lämpimänä, ikäänkuin kohdaltaan sekin sunnuntaita tervehtääksensä. Purnut eli aukot olivat tyhjät ja tehtaast levähtivät, mutta vaikka oli sabbatinlepo ja ihana päiväpaiste, näytti yhtähyvin niinkuin seudun kamala luonto jotenkin vallitsisi yleensä näillä tiloilla. Kaikissa noissa lukuisissa, ainoastaan hyödyn vuoksi raketuissa työpajoissa ja asunnoissa ei ollut vähintäkään somuuden eikä mukavuuden aistia huomattavana. Ettei kumminkaan isännältä tätä aistia puuttunut, sen todisti hänen oma asuntonsa; se oli rakettu erälle metsäkunnalle, josta oli avara näköala joka suunnalle, hyvän matkan päähän tehtaasta, ja oli sekä ulkopuoleltaan että sisustukseltaan oikein ruhtinaallisella komeudella varustettu; se oli balkonkinsa, palttoinsa, ja kukkalaitoksinsa kuin saari eli kosteikko, täynnä lemuja ja ihannuutta, tämän teollisuuden kotipaikan keskellä.

Purnumestari Hartosen likellä kaivoksia oleva asunto osoitti jo ulkopuolellaan, että sen asukkaat olivat paremmissa varoissa kuin moni muu, ja niin se olikin. Hartonen oli nuorena ja ripeänä kaivostyömiehenä nainut erään tytön, joka palveli sittemmin kuolleen rouva Berkowin luona ja nautti emäntänsä erinomaista suosiota ja rakkautta. Nuori vaimo palveli sitte vielä naimisensäkin jälkeen tahi vähemmin entistä isäntäväkeään, jonka tähden hänen miestänsäkin kaikin tavoin suosittiin ja eteenpäin autettiin, lykättiin virasta virkaan ja viimein korotettiin purnumestariksi. Tosin tämä virka ja nämä suosion osoitukset rouva Berkowin kuoltua lakkasivat; vainajan mies ei ollut se, joka erittäin huoli taloutensa entisistä jäsenistä, ja kun kohta sen jälkeen Hartosenkin vaimo kuoli, niin suosionosoituksia ei sen enemmän tullut kysymykseenkään. Kuitenkin pysyi purnumestari aina siitä ajasta asti hyvin harrastuneena Berkowin perheeseen, jota hän sai kiittää nykyisestä hyvästä toimeen tulostaan, hän kun muuten arvattavasti, niinkuin useat hänen toverinsakin, ei koskaan olisi päässyt siitä vaivaloisesta, tuskin kannattavasta kaivotyöstä. Hän oli jo useita vuosia sitä ennen ottanut isättömän ja äidittömän sisaren tyttärensä, Martta Ellasen, luoksensa, ja tämä teki täydellisesti kaikki enemmän tehtävät; hänen salaisen toivotuksensa toteutumisesta, että Martasta ja hänen pojastaan tulisi parikunta, sitä vastoin ei tähän asti juuri suurta toivoa ollut.

Tänä sunnuntai-iltana tämä muuten niin rauhallinen maja oli joksikin rauhattoman näytelmän paikkana, jommoiset näytelmät valitettavasti eivät enään olleet isän ja pojan välillä harvinaisia. Tuvan keskellä seisova purnumestari puhutteli aika kiivaasti Ollia, joka vastikään oli tirehtöörin asunnosta palannut, äännettömänä ja synkeämielisenä nojasi pihtipuolta vasten, jota vastoin vähän syrjässä seisova Martta selvästi nähtävällä levottomuudella katseli näitä torailevia.

– Onko mokomaa kuultu? meuhasi purnumestari. Eikö sinulla vielä ole tarpeeksi asti vihollisia noissa herroissa, tarvitsematta väkisin härsyttää heitä päällesi? Patruuna tarjoaa tälle summan, tarpeeksi suuren kokonaiseen talouden hankkimiseen, ja tämä äkäpäinen tekee jyrkän tenän. Mutta mitäpä sinä huolit taloudesta ja muusta semmoisesta? Mitäpä sinä huolisit vaimoa itsellesi hankkia? Ei! istua nenä sanomalehdissä kiinni, työstä kotiin tultuasi, nököttää puoli-yöhön kirja kädessä ja ahtaa sisääsi kaikkia noita uuden-aikaisia loruja, joita oikea vuorityömiestä ei ikänä maailmassa tarvitse, keikkua herrana ja mestarina kumppalien joukossa, niin että kohta ei kysytäkään tirehtööriltä, vaan herra Olli Hartoselta, mitä tehtaissa on tehtävä – se sinusta on mielyttävää. Ja jos sitte sattumoisiin muistutetaan, ettet olekaan muu kuin alapäälyismies, silloin puhutaan "maksusta"

ja viskataan koko romu vallasväen jalkain eteen. Minä kohdaltani arvelen, että jos joku rehellisesti on ne rahat ansainnut, niin sen sinä olet tehnyt!

Olli, joka tähän asti oli ääneti kuullellut isäänsä, polki, nämä sanat kuultuaan, kiivaasti jalkaansa.

– Mutta enpä nyt mitään huoli koko vallasväestä siellä mäellä: olen jo sanonut heille, etten niinsanotusta "uroteostani", josta he niin suurta ääntä pitävät, mitään palkintoa tarvitse, enkä mitään ota, ja sillä hyvä!

Vanhus yritti uudelleen ärjähtämään ja aikoi juuri alottaa vielä kovemman nuhdesaarnan, kun Martta tuota pikaa astui väliin.

– Antakaa hänen olla, eno, sanoi hän lyhyesti; hän on oikeassa.

Purnumestari, joka näistä odottamattomista sanoista perin ällistyi, katseli Marttaa suu avoinna.

– Vai niin? Hän on oikeassa? toisti hän vihaisesti. Kylläpä arvasin, sinun pitävän hänen puoltaan taaskin.

– Olli ei saata suvaita, että he niin kokonansa ajattavat tämän asian tirehtöörillä, jatkoi tyttö lujalla äänellä, eikä se niin sovikkaan. Jos herra Berkow edes itse olisi puhutellut ja kiittänyt häntä, tahi muuten siihen tapaan – mutta eihän se näy huolivan mistään koko maailmassa! Aina hän näyttää siltä kuin olisi hän vastikään unesta herännyt ja kuin paljas ihmisen näkeminen tuottaisi hänelle mitä suurimman kiusan, ja kun hän ei oikein nuku, silloin hän kaiken päivän makaa sohvalla, kattoon tuijotellen.

– Anna nuoren isännän olla rauhassa! keskeytti hänen purnumestari kiivaasti. Häntä kantaa hänen isänsä omalla tunnollaan. Isähän salli hänen lapsuudesta asti saada mitä hän tahtoi, mielistyi kaikkiin hänen pahoihin tapoihinsa, antoi hänen joka päivä kuulla kuinka rikas hänestä oli tuleva, ja ajoi opettajat ja palvelijat tiehensä, jos eivät varpaillaan seisonet nuoren herran edessä. Sitte vanhemmaksi tultuaan hän sai seurustella ainoastaan kreivien ja paroonien kanssa; rahaa isä antoi hänelle tukuttain, ja jota hullummin hän niiden kanssa menetteli, sitä paremmin se papan mielestä oli. Tottapa sydämen tunnollisuus sillä tavoin nuorena ihmisessä turmellaan! sillä tunnollinen Artturi oli, sitä ei saa minusta kukaan, minusta, joka niin usein olen häntä polvellani ratsastuttanut, ja neroa hänellä niinkään on ollut. Muistan vielä, kun hänen, äitinsä kuoltua, piti lähteä kaupunkiin, kuinka hän silloin tarttui, kaulaani ja itki katkerat kyyneleensä, eivätkä he saaneet häntä minusta erilleen, vaikka herra Berkow rukoili ja hyväili häntä, luvaten hänelle kaikkea mitä maailmassa on; minun täytyi kantaa hänet vaunuihin. Mutta, kun kerta oli tullut kaupunkiin, johtajain ja opettajain alle, silloin tuli loppu kaikista; ensi kerran sieltä takaisin tultuaan, hän vielä ojensi minulle kättä, mutta sitte muuttui hän yhä suurellisemmaksi ja kylmemmäksi, ja nyt – miltei tuskallinen mielenilmaus lennähti vanhuksen kasvoille, vaan hän tuota pikaa loi pois tämän hentomielisyyden. – Noh, sepä nyt minulle on sama, mutta sitä en suvaitse, että kaikissa tiloissa häntä parjaatte, erittäinkin Olli, joka oikein vihaapi häntä. Jos olisi annettu tuon jurripään tehdä niin mieltänsä myöten, ja jos olisi työnnetty hänelle parisataa tuhatta siihen vielä lisäksi, niin tahtoisinpa tietää, mikä hänestä olisi tullut? Ei suinkaan mitään hyvää.

– Ehkäpä pahempikin, isäseni, sanoi Olli kuivasti; mutta mokomaa vennokasta minusta ei olisi tullut, sen saat uskoa!

Keskustelusta, joka oli kääntynyt arveluttavaksi, tuli nyt kaikeksi onneksi loppu. Ovea kolkutettiin ulkopuolelta, ja heti sen perästä astui eräs Berkowin perheen ylen komeaan liveriin puettu palvelija sisään, sanoen hyvää päivää purnumestarille.

– Armollinen rouva on lähettänyt minun tänne pyytämään teitä Olli – Oi, kas Hartonen. Armollinen rouva haluaa puhutella teitä, ja minun piti käskeä teitä tulemaan hänen luoksensa säntilleen kello 7 aikana.

– Minuako?

– Olliako?

Näin äännähtivät yhtäläisellä kummastuksella purnumestari ja sen poika, ja Martta silmäili yhtäläisellä kummastuksella palvelijata, joka ei mistään milläänkään jatkoi:

– Tottapa, Hartonen, teidän ja tirehtöörin välillä on jotakin ollut. Hän tuli varhain aamulla armollisen rouvan luokse, joka muuten ei huoli herrain asioista mitään, ja minä lähetettiin hetikohta pikaisesti tänne, vaikka minulla tänäpänä on yltäkyllin siellä tekemistä. Kaikki tehtaan herrat ovat päivälliselle kutsutut, ja kaupungistakin tulee, tiesi mitä kaikkea herrasväkeä – mutta minulla ei ole silmänräpäystäkään aikaa viipyä. Tulettehan säntilleen? – Kello 7 aikana, iltapäivällä.

Miehellä näyttikin olevan kiire; hän nyökäytti tuota pikaa jäähyväiset läsnä oleville ja meni.

– Kas tuossa se nyt on! sanoi purnumestari. Nyt vallasväki siellä jo tietää mielettömän kieltosi. Ajattelepas nyt, miten asiasi heille selvität.

– Aiotko mennä Olli? kysyi Martta, joka tähän asti oli seisonut ääneti, yhtäkkiä reippaasti ja kiinteällä äänellä.

– Mitä ajattelet, tyttö? marisi purnumestari. Pitäisikö mielestäsi hänen vielä kieltäytyä menemästä, kun armollinen rouva vasituaisesti käskettää häntä? Kyllä maarian hän ja sinä sen voisitte tehdä.

Martta ei huomannut näitä sanoja, hän läheni orpanaansa ja laski kätensä hänen olalleen.

– Aiotko mennä? kysyi hän hiljaa.

Olli seisoj vaan ja katsoi synkeästi lattiaan, ikäänkuin taistellen itsensä kanssa; yhtäkkiä keikautti hän päänsä taapäin, sanoen:

– Tottapa menen! Tahtoisinpa tietää, mitä armollisella rouvalla on minulle asiata, koska ei kahdeksaan päivään edes ole viitsinyt ky—

Hän hillitsi itsensä yhtäkkiä, ikäänkuin jo olisi liiaksi sanonut. Martan käsi oli liukunut pois hänen olaltaan ja tyttö syrjäytyi, mutta purnumestari sanoi huoaten:

– Jumala meitä armahtakoon, jos siellä käytät itsesi tuolla tavoin! Kaiken onnettomuuden lisäksi on vanha Berkow tullut sinne eilen illalla. Kun te toisiinne yhdytte, silloin olet sinä ollut pisimmän aikasi täällä alapäällismiehenä, ja minä en ole enään purnumestari.

Ylenkatseen osoitus väikkyy nuoren miehen huulilla.

– Ole huoleti, isä! He hyvin tietävät, kuinka hartaasti riiput "vallasväessä" kiinni ja mitkä huolet sinulla ovat pahantapaisesta pojastasi, joka nyt, kerrassa sanottu, ei aio kumarrella vallasväen edessä. Sinulle ei tee kukaan vahinkoa, ja tottapa minäkin – tätä sanoessaan Olli pöyhkeästi oikasi itsensä täyteen pituuteensa – tottapa minäkin aluksi tulen jäämään tänne. Eroa he eivät uskalla minulle antaa, kyllä he siksi pelkäävät minua.

Hän käänsi isälle selkensä, potkasi oven auki ja lähti ulos. Purnumestari taputti käsiään ja näytti suuresti haluavan lähettää paukkuvan nuhdesaarnan niskottelevalle pojalleen, mutta Martta, joka taas rupesti Ollia puoltamaan ja, tällä kertaa vielä lujemmin, esti hänen sitä tekemästä. Kyllästyneenä torasta, otti vanhus piippunsa ja hankkiutui lähtemään ulos hänkin.

– Kuuleppas Martta, sanoi hän tultuaan jo ovelle ja kääntyen takaisin, silmistäsi näen, ettei mikään uppiniskaisuus ole niin suuri, ettei se tapaa väkevämpäänsä. Sinä olet tavannut Ollissa väkevämpäsi ja hän tapaa väkevämpäänsä hänkin, niin totta kuin minun nimeni on Pekka Hartonen.

Vallaskartanossa sillä aikaa puuhattiin suuria päivällisiä. Palvelijat hyppivät portaita ylös ja alas, kyökin puolessa ja ruokahuoneissa hääläsivät ruanvalmistajat ja neitsyet edestakaisin, joka paikassa oli jotakin järjestelemistä ja vastuudesta asettelemista, ja koko talossa nähtiin se häälinä ja levottomuus, mikä tavallisesti käypi pitoja valmistaessa.

Senpä sitkeämpi hiljaisuus vallitsi nuoren Berkowin huoneissa: akkunan peitteet olivat umpeen lasketut, ovien verhot kiinnitetyt, ja vierimmäisessä huoneessa hiipi palvelija paksulla matolla, kuulumattomin askelin sitä ja tätä järjestellen. Herransa ei nyt muuta halunnut kuin nukkua enimmän osan päivää, sohvalleen venyellen, eikä hän suvainnut pienimmänkään risauksen häiritä rauhaansa.

Tämä nuori perillinen makasi, silmät puoli-umnessa, pitkänään sohvalle, kirja kädessä, jota luki tahi ainakin näytti lukeneen, sillä jo kauan oli sama sivu ollut hänellä avattuna. Nähtävästi hänestä

oli työlästä käänneellä lehtiä, ja nyt solahti huolettomasti pidetty kirja kokonansa hänen hoikista, heikoista käsistään laattialle. Aivan helppo olisi ollut kumartua ja ottaa se taas käteen, vielä helpompi huutaa lähimmässä huoneessa työskentelevää palvelijaa antamaan sitä hänelle, mutta ei kumpaakaan tapahtunut. Kirja jäi laattialle, eikä Artturi kotvaan aikaan vähintäkään liikahtanut; mutta kasvonsa osoittivat hyvin kyllä, ettei hän miettinyt mitä oli lukenut eikä ollut unelmiinkaan vajonnut; hän vaan oli ikävystynyt koko elämäänsä.

Käytävästä lähimmäiseen sivuhuoneeseen vievä ovi avattiin joksikin ryskeisesti ja kova komentava ääni teki lopun Artturin hupaisesta tehtävästä. Vanha Berkow kysäisi, sisään astuessaan, oliko poika vielä siellä, ja kun kuuli hänen olevan, laski hän palvelijan menemään pois, syrjäytti oviverhoja ja astui poikansa eteen. Kasvonsa olivat punastuksissa, ikäänkuin kärtyisyydestä tahi vihasta, ja pilvi hänen otsallaan kävi yhä synkeämmäksi, kun hän Artturin havaitsi.

– Vai niin, vielä makaat lojottelet, aivan niinkuin makasit kolme tuntia tätä ennen.

Artturi ei näkynyt tottuneen osoittamaan isälleen vähintäkään kunnioitusta. Hän ei ollut milläänkään isän sisään astumisesta, eikä johtunut hänelle mieleen vähintäkään muuttaa huoletonta asemaansa.

Isän otsa vetäytyi vielä syvemmille kurtuille.

– Hitaisuutesi ja huolettomuutesi alkaa tosiaankin käydä käsitystäni laajemmaksi. Täällä käytät itsesi kymmentä vertaa huonommasti kuin pääkaupungissa. Toivoin, että toki noudattaisit joitakuita toivotuksiani, ainakin että jollakin tapaa kävisit osalliseksi niiden laitosten hoitoon, jotka sinua varten olen hankkinut, mutta —

– Herra Jumala, keskeytti hänet nuori mies, ethän, isäkulta, toki tahtone minua pitämään huolta työmiehistä, koneista ja muista mokomista! Enhän ole ennenkään sitä tehnyt, enkä oikeastaan ymmärräkkään, minkä vuoksi isä on tahtonut meidät tänne. Minä kuolen ikävään tässä erämaassa.

Sanat todistivat todellakin sangen suurta tyytymättömyyttä, mutta ne lausuttiin yhtähyvin semmoisen pilatun lempilapsen äänellä, joka on tottunut aina ja joka tilassa noudattamaan juoniaan, ja joka katsoo loukkaukseksi paljaan pyynnön jostakin asiasta, mikä ei ole oikein mieluinen. Mutta jotakin lienee tapahtunut, mikä oli isää niin kovin suututtanut, ettei tällä kertaa kuten tavallisesti hillittänyt mieltänsä. Hän nykäytti hartioitaan.

– Olen nyt kerta niin hyvästi tottunut näkemään ja kuulemaan, että olet ikävystynyt joka paikkaan ja kaikkiin ihmisiin, sillä aikaa kuin minä saan kantaa koko kuorman ja kaikki huolet. Nyt varsinkin myrsky rajuaa joka suunnalta. Tuhlauksesi pääkaupungissa alkoi jo käydä yli minunkin varani; Windegin vapauttaminen hänen velkasitoumuksistaan on vaatinut suuria uhrauksia, ja täällä sitte kohtaan kiusoja ja vastuksia loppumatta. Tänä aamuna olen puhutellut tirehtööriä ja yli-inspehtoria, enkä ole muuta kuullut kuin valituksia, alituksia valituksia: suuria korjauksia aukossa, työpalkkain korotusta – uutta ilmanjohtoa – hullutuksia! Aivan kuin minulla nyt olisi aikaa ja rahaa niihin!

Artturi kuulteli ihan huoletonna mistään. Jos hänen kasvoissaan joku mielen ilmaus oli havaittavana, niin se oli toivo, että isä menisi tiehensä; mutta tämäpä ei tehnytäkään niin, vaan alkoi kiivaasti astua edes takaisin huoneessa.

– Luotapa hoitajiin ja niiden kertomuksiin! Nyt on puoli vuotta siitä kun kävin täällä, ja kaikki on nurin narin. Nyt puhutaan täällä väestön kapinallisesta mielialasta, arveluttavista oireista, uhkaavista vaaroista, juurikuin heillä ei olisi valtaa vetää ohjia niin piukalle kuin mahdollista. Etenkin mainitaan erästä Hartosta ensimmäiseksi yllyttäjäksi; häntä toverinsa pitänevät jonkinlaisena uutena Messiaksena, joka nostaa kaikki tehtaas minua vastaan, ja kun kysyn minkä tähden Herran nimessä he eivät ole jo ammoin aikoja ajaneet miestä tiehensä, niin mitä saan vastaukseksi? – Sitä ei uskallettu! Hän ei ole tähän asti työn suhteen ansainnut mitään moitetta ja kumppalinsa olivat muka rajattomalla jumaloituksella häneen kiintyneet. Kapina syntyisi tehtaissa, jos hänelle otollisista syistä ero annettaisiin. Olen rojhennut vastata herroille, että he kaikkityyni ovat arkoja jäneksiä, ja että minä nyt tulen käymään asiaan käsiksi. Purnut olkoot semmoisinaan ja työpalkkoissa ei tehdä pienintäkään

muutosta. Pieninkin uppiniskaisuus rangaistaan kovasti ja kapinan nostajan minä itse ajan pois ja sen teen tänä päivänä.

– Sitä et voi tehdä, isä! sanoi Artturi yhtäkkiä, puoleksi istuelleen nousten.

Berkow seisahtui hölmistyneenä.

– Minkä tähden en?

– Sentähden että se oli juuri Hartonen, joka pidätti hevosemme ja siten pelasti meidät varmasta kuolemasta.

Berkowin suusta äänähti tukahdettu suuttumus.

– Kova onni, kun se piti olla juuri se ihminen! No niin, sitte tietysti ei käy häntä tuohon paikkaan pois ajaminen; täytyy odottaa tilaisuutta. Muuten, Artturi, jatkoi hän synkeästi katsoen poikansa puoleen, se oli harmittava asia, että vasta vieraiden ihmisten kautta sain kuulla sen onnettomuuden; et katsonut vaivaa maksavaksi, kirjoittaa minulle joku sana asiasta.

Mitä varten sen olisin tehnyt? Nuori mies nojasi päätänsä kättä vasten. Kaikkihan kävi onnellisesti ja paitsi sitä täällä on oltu tappaa meidät surkutuksen osoituksilla, onnen toivotuksilla, kysymyksillä ja puheilla asiasta. En pidä henkeäni sen arvoisena, että tarvitsee pitää semmoista elämää pelastuksestamme.

– Niinkö sanot? sanoi isä, katsoen poikaansa terävästi silmiin. Minä luulin naineesi päivää ennen onnettomuutta!

Artturi ei vastannut mitään, kohotti vaan olkapäitään. Berkow katseli uteliaasti häntä kasvoihin.

– Koska sattumoiisiin olemme yhtyneet tähän aineeseen – niin mikä on vaimosi ja sinun välillä häittana? kysyi hän yhtäkkiä ja suoraan.

– Minun ja vaimoni välilläkö? toisti Artturi, ikäänkuin tarviten miettiä, kenestä puhe oikeastaan olikaan.

– Niin, teidän välillänne. Luulin tapaavani täällä nuoren, kuherrusviikkojaan viettävän avioparin, ja nyt kohtaan täällä suhteita, joita pääkaupungissa en tosiaankaan voinut uneksiakaan. Sinä ratsastat ympäristössä yksinäsi, hän ajaa taas toisia matkoja yksinään; ei kumpikaan teistä käy toisensa huoneessa. Te kartatte toisianne tahallanne, ja kun joskus tapaatte toisianne, niin ei sanaakaan vaiheteta – mitä tämä kaikki merkitsee?

Nuori mies oli noussut jaloilleen ja seisoi nyt isäänsä vastatusten, muuttamatta kuitenkaan uneliasta käytöstänsä.

– Kummasti tarkka tieto sinulla onkin, isä, asioista, jota tietoa tuskin olet voinut saada sen puolen tunnin ajalla, minkä eilen illalla olimme yksissä. Oletko urkkinut palvelijoilta?

– Artturi! Berkow yritti kovuudella puhuttelevaan poikaansa, mutta tavallinen velttoperäisyytensä poikaa kohtaan vaikutti sen, että hän tälläkin kertaa jätti nuhtelematta hänen sopimatonta käytöstänsä.

– Näyttää niinkuin täällä ei vielä olisi totuttu ylhäisten tapoihin, jatkoi Artturi huolettomasti. Siinä kohden olemme juurta jaksain ylimyksellisiä, ja eikös, isä, kaikki mikä on ylimyksellistä ole hyvin mieleistäsi?

– Älä laske leikkiä! vastasi Berkow kärtyisesti.

Onko se myös sinun luvallasi, että vaimosi julkenee laiminlyödä sinut tavalla, joka jo on puheen aineena koko tiennossa?

– Ainakin annan hänelle luvan tehdä saman, minkä pidätän itselleni.

Berkow kavahti tuolilta seisaalle.

– Jopa menee kovin pitkälle! Artturi, sinä olet —

– En vedä vertoja sinulle, isä! keskeytti hänet poika kylmästi. Ainakaan en olisi, isän velkakirjat kädessäni, pakoittanut tyttöä myöntymään.

Punastus Berkowin kasvoilla kalpeni yhtäkkiä ja hän peräytyi ehdottomasti askeleen takaisin, kun epävakaisella äänellä kysyi:

– Mitä – mitä se on?

Artturi oikaisi itsensä hervottomasta asennostaan ja silmänsä vähän elvystyivät, kun loi ne isänsä kasvoihin.

– Parooni Windeg oli häviöllä, sen tiesi koko maailma. Kuka on hänen häviöön saattanut?

– Minäkö sen tiedän? kysyi Berkow ivallisesti. Tuhlaavaisuutensa, halunsa elää korkean ylimyksen tavalla, vaikka oli velassa korviaan myöten! Hän olisi ollut hukassa ilman minun avuttani.

– Niinkö tosiaankin? Ja sillä avun teolla ei mitään tarkoitettu? Ei siis pantukaan paroonille ehdoksi, antaa tyttärensä, tahi odottaa mitä pahinta? Hän suostui tähän yhdistykseen vapaaehtoisestiko?

Berkow nauroi vastenmielisesti.

– Tietystipä niin? kukapa olisi sinulle toisin sen asian puhunut? Mutta vaikka äänensä oli luja ja vakava, hän yhtähyvin arastellen loi silmänsä lattialle; tämä mies ei liene koskaan elämässään luonut silmiään alas, kun joku muistutti häntä hänen tunnottomuudestaan; nyt poikansa edessä hän sen teki. Vieno mielikarvas vivahti nuorenmiehen kasvoissa; jos hän tähän asti oli jotakin epäillyt, niin hän kumminkin nyt tiesi asian kyllin kylläksi.

Hetkisen äänettömänä oltua Artturi otti aineen uudelleen puheiksi.

– Tiedäthän, ettei minulla koskaan ollut halua naida, vaan että ainoastaan myönnyn alinomaisiin muistutuksiisi. Eugenia Windegistä huolin yhtä vähän kuin kaikista muista; enhän tuntenutkaan Eugeniata; mutta hän ei ollut ainoa, joka mielellään olisi uhrannut vanhan nimensä kunniaa, rikkautta voittaakseen; niinpä minäkin käsitin hänen ja hänen isänsä suostumuksen. Et ole nähnyt hyväksi ilmoittaa minulle, mitä ennen kosimistani tapahtui ja mitä sitte seurasi; vasta Eugenia suusta olen saanut kuulla minkälaista kauppaa olet meistä molemmista tehnyt. Sen asian nyt annamme olla; se on nyt kerta tapahtunut ja sitä ei saada tekemättömäksi; kuitenkin pitäisi sinun ymmärtää, että varon itseäni antaumasta uusien nöyryytyksien alttiiksi. En halua enään seisoa vaimoni edessä niin, kuin sinä iltana, jona hän täydellisellä ylenkatseella syytti minua ja isääni, ja minun – minun täytyi olla vaiti.

Berkow, joka tähän asti oli ollut ääneti ja puoleksi toisaalle kääntyneenä, kääntyi nuo viimeiset sanat kuultuaan yhtäkkiä poikansa puoleen ja mietti nyt häntä hämmästyneillä silmillä.

– Enpä olisi uskonut minkään voivan tuohon määrään vihastuttaa sinua, sanoi hän verkasti.

– Vihastuttaako? Minuako? Sinä erehdyt, isä! Niin pitkälle emme suinkaan ole tulleet. Rouva puolisoni näki hyväksi heti alusta asettauta niin korkealle ylhäisen siveytensä ja ylimyksellisen tuntosensa pylvälle, että minä, joka molemmissa niissä kohdissa olin häntä saman verran matalammalla, näin paremmaksi ainoastaan ottaa hänen kaukaa ihmetelläkseni. Kehoitampa sinua toden takaa tekemään samaten, jos joskus sattuisit niin onnelliseksi, että saisit nauttia hänen läsnäoloon.

Hän heittäytyi ylenkatseellisella huolettomuudella taas sohvalle loikomaan, mutta tässä ivassa näkyi kuitenkin vähän sitä vihaa, josta isä oli maininnut. Berkow pudisteli päätänsä; mutta olonsa poikansa edessä tässä asiassa oli niin tuskallinen, että hän halusi niin pian kuin suinkin tehdä tästä keskipuheesta lopun.

– Soveliaassa tilassa puhumme enemmän tästä asiasta, sanoi hän yhtäkkiä, vetäen lakkarikellonsa nähtäviin. Täksi päiväksi heittäkäämme se sikseen. Vielä on kaksi tuntia siihen kun vieraat saapuvat; minä lähdän katsomaan etäämmällä olevia tehtaita; sinä et siis tulekaan seuranani?

– En! sanoi Artturi, joka taas vaipui tavalliseen toimettomuuteensa.

Berkow ei tällä kertaa yrittänytkään käyttämään isällistä valtaansa; kentiesi pojan kieltämys tässä tilassa ei ollutkaan hänelle vastenmielinen. Hän kääntyi pois, meni ja jätti nuoren miehen yksinään; tämä näkyi nyt sattuvassa hiljaisuudessa taas vaipuman entiseen tunnottomuuteensa.

Ja sillä aikaa kuin ensimmäinen kirkas kevätpäivä hymyi tuolla ulkona, sillä aikaa kuin vuoret tuoksusivat ja metsät kimaltelivat auringon valossa, lojotteli Artturi puolipimeässä kamarissaan alaslaskettuun akkunan peittojen ja ummistettuun oviverhojen takana, niinkuin hän yksinään ei olisikaan luotu tuoretta vuori-ilmaa ja hohtavan auringon valoa ihantelemaan. Ilma oli hänelle

liian raskas, aurinko kovin loistoisa; näkö-ala huikaisi häntä ja hän tunsu itsensä sanomattoman arkahermoisiksi ja heikoksi. Tämä nuori perillinen, jolle oli tarjolla kaikkea mitä maailma ja elämä voi antaa, huomasi nyt, minkä hän niin lukemattomia kertoja oli huomannut, että tämä elämä tosiaan oli hirmuisen autio ja tyhjä, ettei muka maksanut vaivaa olla tähän syntyneenkään.

Uhkeat ja loistoisat kestit olivat ohitse. Paitsi lukuisasti kokouneita vieraita, oli se tuottanut suuren voittoriemun Berkowille. Aatelisperheet likisestä kaupungista, erittäinkin ne, jotka kuuluvat eturiviin, pitivät itsensä muista kansaluokista jyrkästi erillään, eivätkä tähän asti koskaan alentaneet itseään niin matalalle, että olisivat lähestyneet miestä, jonka onni vasta äskettäin oli alkanut ja jota edellinen kaksipuolinen elämä yhä vielä esti pääsemästä ylhäiseen seura-elämään. Mutta kutsumus-kirje, jonka alle oli kirjoitettuna: Eugenia Berkow, syntyjään paroonitar Windeg, yleensä hyväksyttiin. Tämähän yhtähyvin oli ja pysyi ikivanhan aatelis-suvun jälkeisenä; häntä ei voitu eikä tahdottukaan kieltäymällä loukata, sitä vähemmin kun tettiin, mikä oli pakoittanut hänen tähän avioliittoon. Ja kun nyt nuorta rouvaa kohdeltiin kaikella kunnioituksella ja sääliväisyydellä, niin mahdotontahan oli olla epäkohtelias appea kohtaan, jonka kartanossa juhmallisuus vietettiin, ja niinpä siis oltiin hänellekin suosiollisia. Berkow iloitsi voittoriemustaan; hän hyvin kyllä tiesi, että tämä vaan oli vähäinen alku siihen, mitä talven kululla oli pääkaupungissa pitkitettävä. Tottapa paroonitar Windegia seuroissaan ei heitettäisi huomaamatta, vaikka hän tyttärellisestä rakkaudesta oli uhrannut arvonsa: nyt niinkuin ennenkin häntä pidettäisiin vertaisenaan, huolimatta hänen nykyisestä halpasukuisesta nimestään; ja mitä tähän itse nimeen tuli, niin nähtävä oli, ettei siihenkään kuuluvan päätoivomuksen nyt enään pitäisi kaukana olemaan.

Jos tämä kunnianhimoinen pohatta toiselta puolen tunsikin itsensä velvoitetuksi suurempaan kiitollisuuteen miniäänsä kohtaan, vaikka kyllä hän tänäpäivänä enemmän kuin milloinkaan oli näyttänyt ruhtinaallista ylevyyttään ja sekä Berkowille itselleen että koko hänen seuralleen pitänyt itsensä tuiki likenemättömänä, niin oli toiselta puolen pojan käytös tänä päivänä häntä yhtä paljon hämmästyttänyt kuin vihasuttanutkin. Artturi, joka ennen yksinomaisesti oli seurustellut aatelisten kanssa näytti nyt semmoiseen seuraan kerrassaan kyllästyneen. Hän oli noille ylhäisille vieraille osoittanut niin kalseata kohteliaisuutta, jopa linnavaen upseerejakin kohtaan, joiden kanssa hän muuten oli ollut hyvin ystävällisellä kannalla, näyttänyt niin ehdollista töykeyttä, että se useammin kuin kerran oli käydyt loukkaavaiseksi. Berkow ei voinut lainkaan käsittää tätä uutta oikullisuutta; mitähän poikansa ajatteliakaan? Tahtoiko hän kentiesi näyttää vastarintaa puolisolleen, kun näin milt'ei tahallaan vältteli hänen vieraitaan?

Ne herrat kaupungista, joilla oli naisensa muassaan, olivat jo lähteneet pois, kun eivät katsoneet hyväksi matkustaa useita tunteja pimeässä sateen lioittamilla, pohjattomilla teillä, ja näin oli emäntä saanut tilaisuuden päästä yksinäisyyteensä, tilaisuuden, jonka hän heti kohta käyttikin hyväksensä. Eugenia erosi seurahuoneista ja meni omiinsa, jota vastoin hänen miehensä ja appensa viipyivät sinne vielä jääneiden vieraiden luona.

Sillä aikaa oli Hartonenkin tullut määrätyllä tunnilla. Hän ei ollut käynyt siellä sitte kuin aikaisimmassa lapsuudessaan, jolloin hänen vanhempansa palvelus siellä rouva Berkowin kuoltua lakkasi; isännän huvila, ympärillä olevine peltoineen ja puutarhoineen, oli melkein kaikille työmiehille lukittu Kultala, johon vaan virkamiehet silloin tällöin pääsivät, jos sattumoisin joku erittäin täydellinen asia tahi kutsumus vaati heitä sinne. Hartonen astui korkean, kukkivilla kasveilla koristetun porstuan matoilla peitettyjä portaita ylös ja kirkkaasti valaistua käytävää pitkin, kunnes siellä tapasi palvelijan, joka aamulla oli käynyt häntä käskemässä, ja tämä opasti hänen eräsen huoneeseen.

Armollinen rouva tulee hetikohta – näin sanoen sulki hän oven hänen peräänsä ja jätti hänen yksinänsä.

Huone, mihin Olli astui, oli iso ja komeasti koristeltu; se oli alku kokonaiseen jaksoon loistoisia huoneita, jotka tällä hetkellä olivat aivan tyhjä. Vieraat olivat vielä puutarhan puolella olevassa ruokasalissa, mutta juuri se tyhjyys ja hiljaisuus, mikä näissä huoneissa vallitsi, teki niiden komeuden vielä enemmän silmiin astuvaksi. Syryään siirrettyin oviverhojen kautta näki Olli esteettömästi koko

tämän loistoisan huonerivin, joista toinen näytti voittavan toisensa komeuden puolesta. Kalliit, tummat samettitapeetit näyttivät imevän päivänvaloa, mutta sitä kirkkaammin leikki se seinäin ja ovien kultauksilla, huonekalujen silkki- ja atlaska-päällystyillä, kattoon ulottuvilla peilillä, jotka sen vilkkuvina säteinä heijastivat, niinkuin myös peilikirkkaalla parketti-lattialla; sitä heleämmin se valaisi kaikki ne maalitaulut, vartalokuvat ja astiat, joilla salongit olivat niin ylenmäärin koristetut. Kaikki mitä rikkaus ja ylellisyys voi luoda, oli tänne kerättyä; ihanuuden, komeuden ja loiston kokonaisuus, mikä kyllä voi huikaista sitä silmään, joka tähän asti oli tottunut asumaan vuorikaivosten hämärissä aukoissa.

Mutta tämä näkö, joka varmaan olisi hurmannut jok'ainoan hänen tovereistaan, ei näkynyt tekevän Olliin vähintäkään vaikutusta. Tosin vilahtivat hänen silmänsä tuiki synkeinä, näitten huoneitten hohtavaisuuteen, mutta ihmettelemistä ei niissä näkynyt. Ikäänkuin käydäkseen oikeutta jokaisen kalliin esineen kanssa, hän niitä katseli, ja käänsi juurikuin vihaan leimahtaen selkensä koko huoneriville ja polki hiljaa, mutta kiivaasti, jalkaa lattiaan, kun ei vielä ketään näkynyt; Olli Hartonen silminnähtävästi ei ollut luotu kärsivällisesti odottamaan, kunnes nähtiin hyväksi häntä vastaanottaa.

Yhtäkkiä suhahti jotakin hänen takanaan. Hän kääntyi päin ja astahti tuota pikaa takaperin, sillä moniaita askelia hänestä, juuri kynttiläruunun alla, seiso i Eugenia Berkow. Hän oli tähänasti nähnyt Eugenia n yhden ainoan kerran, yksinkertaiseen mustaan silkkivaatetukseen puettuna, silloin, kun hän kantoi hänet vaunuista pois; rouvan kasvot olivat silloin puoleksi matkahatulla ja hunnulla peitetyt, ja Hartonen oli tästä kohtauksesta säilyttänyt ainoastaan yhden muiston: ne suuret, tummat silmät, jotka silloin niin vakavasti katsoivat häntä kasvoihin; nyt – nyt sitä vastoin ilmaus oli kokonansa toista, kuin ne mitkä tähän asti olivat astuneet nuoren kaivosmiehen näköpiirille. Keveitä, valkoisia pitsiä liehueli valkoisella silkkihameella; ikäänkuin sinne puhallettuina näkyi yksinäisiä ruusuja pitsiripsissä, ja ruusuköynnös kierteli uhkeata, vaaleata tukkaa, jonka himeä kiilto näytti kilpailevan kaulaa ja käsivarsia ympäröivän helmien kanssa. Vaksikynttiläin valo kävi huikaisevana tähän ihanaan ilmaumaan, joka oli kuin vaseti luotu tämän loistavan kehyksen keskustaksi ja nyt seiso i Hartosen edessä, ikäänkuin ei voiden eikä tahtoen läheta mitään, mikä oli jokapäiväisen elämän halpamaisten toimien yhteydessä. Mutta niin paljon kuin Eugenia n koko olento ilmaisikin sitä ylhäistä aatelisnaista, joksi hän koko illan kuluessa yksinomaisesti oli itsensä osoittanut näytti kumminkin hänen silmänsä, että hän voi olla muutakin, etenkin nyt, kun siinä loisti selvästi nähtävä tyytyväisyys, kun näki tämän miehen, jota hän nyt lähene hiljaisella ystävällisyydellä.

– Olen iloinen, että noudatitte kutsuani. Haluaisin puhutella teitä, poistaakseni erään epähuomion. Olkaa hyvä ja tulkaa kanssani!

Hän aukaisi erään syrjä-oven ja astui likisimpään huoneeseen, johon Olli häntä seurasi. Tämä huone oli nuoren rouvan oma asumus, hänen yksityisen huone kertansa ja seurahuoneiden keskellä – mutta mikä jyrkkä eroitus tämän ja seurahuoneiden välillä! Täällä virtasi kattolampun himeä valo perin masenneena seinäin ja huonekaluin päällystäin lauhkean siniselle värille; pehmeät matot hiljensivät niille astutut rohkeat askeleet, ja kukkain lemu, joka lauhkeana ja suloisena levisi huoneen lämpöiseen ja ihanaan ilmaan, hyväillen löyhyyli otsan ja ohimoiden vaiheilla. Olli oli seisahtunut kuin lumouksiin kynnykselle, vaikka tapansa muuten ei ollut hämmästyä; mutta täällä oli kaikki niin erilaista hohtavain loistokamarien suhteen, niin paljon ihanampaa, niin uudentapaista ja hiljaista. Eugenia oli seisahtunut, havaittuaan ettei nuori kaivosmies häntä seurannutkaan; hän oli istunut oven viereen tuolille, ja katsoi nyt uteliaasti häntä silmiin. Kiherä, vaalea tukka peitti kokonaan miehen vielä paranemattoman haavan, mutta tästä haavasta, joka kenelle hyvänsä olisi ollut vaarallinen, oli tämä voimakas mies tuskin mitään huolinut; Eugenia etsi turhaan hänen kasvoissaan jotakin merkkiä todistaen sairaan kärsimistä. Kuitenkin hänen ensimmäinen kysymyksensä koski tätä haavaa.

– Te olette siis täydellisesti parantunut. Eikö haavanne enään tuota teille mitään kipua?

– Ei, armollinen rouva! Ei siitä kannata puhuakaan!

Eugenia ei ollut huomaavinankaan tämän vastauksen jyrkkää laatua, vaan jatkoi samalla ystävällisyydellä:

– Kuulin kyllä tohtorilta päivää jälkeen, ettei ollut mitään pelkäämistä, muuten olisimme pitäneet teistä paremman huolen, ja Herra Wilpponen, jonka lähetin luoksenne illalla onnettomuuden jälkeen, sanoi samaa.

Olli oli, jo nuo ensimmäiset sanat kuultuaan, nostanut silmänsä Eugenian puoleen ja tarkasti katsonut häntä silmiin; synkeä otsansa selkeni verkalleen, ja äänensä kuului paljoa lempeämmältä, kuin vihdoinkin sanoi:

– En tiennyt, teidän senkään vertaa siitä huolivan, armollinen rouva. Herra Wilpponen ei sanonut teidän häntä lähettäneen, muuten —

– Muuten olisitte ollut häntä kohtaan ystävällisempi! jatkoi Eugenia hienosti nuhtelevalla tavalla. Hän valitti teidän olleen niin nurjan häntä kohtaan, ja kuitenkin hän niin suuresti sääli teitä ja tarjousi niin mielellään ja ystävällisesti hankkimaan minulle sen halutun tiedon. Mitä teillä on herra Wilpposta vastaan?

– Ei mitään! Hän vaan soittaa kitarria ja laatii värsyjä!

Eugenia ei voinut olla nauramatta tälle eriskummalliselle ja kuitenkin juurtajaksaiselle selitykselle nuoren kirjurin luonteesta.

– Se ei teidän mielestänne olekaan mikään erinomainen ansio! sanoi hän puoleksi pilallisesti, ja tuskinpa luulen, että herra Wilpposen sijalla ollen tekisittekään itsenne semmoisiin vikapääksi. Mutta se sillänsä! Oli kokonaan toinen asia, minkä syystä käsketin teidät tänne. Kuten olemme tirehtööriltä kuulleet, te olette hyljänneet sen kiitollisuuden lahjan, jonka hän oli saanut asiaksi antaa teille.

– Niin olen, vastasi Olli synkeästi, sanallakaan lieventämättä tämän vastauksen tönkeyttä.

– Minusta on paha, jos lahja tahi laatu, millä se tarjottiin, loukkaa teitä. Herra Berkow – vieno punastus lennähti Eugenian kasvoille, tätä valetta sanoessaan. – Herra Berkow tietysti aikoo itse kantaa teille kiitoksen omasta ja minun puolestani: mutta hän tuli estetyksi ja pyysi tirehtööriä sen tekemään hänen puolestaan. Paha olisi mieleni, jos siinä olisitte nähneet jotakin kiittämättömyyttä tahi nurjamielisyyttä meidän puoleltamme pelastajaamme kohtaan, ja te ette saa hyljätä, kun nyt pyydän teitä minun käsistäni —

Olli hypähti; mitä ensimmäiset sanat olivat lieventäneet, sen loppu peräti pilasi. Kasvonsa vaalenivat kun arvasi mistä kysymys oli, ja hillimättömällä kiivaudella sanoi hän:

– Älkää sen enempää sanoko, armollinen rouva. Jos minulle sitä tarjoatte, tekin, niin soisin, että olisin antanut vaunujen kaikkineen mitä niissä oli kaatua.

Eugenia väisti tätä hillittömän hurjuuden äkkipikaista puuskaa, josta hurjuudesta Olli Hartosta peljättiin yleensä näissä tehtaissa. Parooni Windegin tytär ei liene koskaan ennen sattunut niin likelle mokomaa silmänluontia ja ääntä, sitä vähemmin kuin hän ei koskaan liene lähennellyt työmiehen seuroja. Hän oikaisi itsensä loukattuna.

– En tahdo pakoittaa teille kiitollisuuttani! Jos puhe siitä tuntuu teille niin pahalta, niin on paha mielestäni, että olen kutsunut teidät tänne.

Hän kääntyi pois ja yritti lähtemään huoneesta mutta tämä liike sai

Ollin malttumaan. Hän astahi askeleen Eugeniaa likemmällä.

– Armollinen rouva – minä – antakaa anteeksi, *teitä* en tahtonut loukata.

Niin kiihkeästi syttyvä katumus oli tässä huudahduksessa, että Eugenia kummastuneena jäi katsomaan häntä, ikäänkuin etsiäkseen hänen kasvoissaan vastausta tähän selittämättömään käytökseen; – Hartosen rajuinen anteeksianomus oli masentanut Eugenian vihan.

– Minuako? kysyi Eugenia. Onko teistä siis yhtäkaikki, jos loukkaatte muita röykkeydellänne? esimerkiksi tirehtööriä ja herra Wilpposta?

– On! vastasi Olli synkeästi. – Herrain ja minun välillä ystävyys ei tule kysymykseenkään.

– Eikö? kysyi Eugenia kummastuneena. Enpä tosin tiennytäkään, että herrain ja työmiesten väli on kiinteällä, eikä näytä herra Berkowillakaan olevan siitä aavistusta, sillä tottapa hän muuten olisi jollakin tavalla astunut välittäjäksi.

– Herra Berkow – sanoi Olli tuikeasti – on jo kaksikymmentä vuotta pitänyt huolta kaikista tehtaiden asioista, paitsi työmiehistään, ja sitä menoa tulee kestäämään siihen asti kuin kerta rupeamme hänestä luopumaan pois, ja silloin – ohoh, armollinen rouva, enpä muistakkaan, että olette hänen poikansa vaimo. Suokaa anteeksi.

Nuori rouva pysyi ääneti, miltei hämmästyneenä tästä jäykästä ja arvelemattomasta todistuksesta. Mitä hän nyt kuuli, tosin ei ollut mitään muuta, kuin mitä hän jo ennen silloin tällöin, vaikka vaan vihjaukselta oli kuullut apestaan, mutta tuo kauhea viha noissa sanoissa osoitti hänelle tuota pikaa koko sen hirveän rotkon, minkä herra Berkow oli saanut aikaan itsensä ja alamaistensa välille. Kuka vaan Berkowia jostakin syytti, hän ainakin sai olla varma hänen miniänsä puolustuksesta; tämä oli itse nähnyt, mitä rumempia todistuksia sen miehen tunnottomuudesta, mutta pojan puoliso tietysti ei saanut ainoallakaan silmäyksellä sitä ilmaista; miniän täytyi siis joko ei olla kuulevinaan tuota muistutusta tahi nuhdella Hartosta, ja Eugenia katsoi edellisen paremmaksi.

– Ette tahdo siis millään ehdolla ottaa mitään lahjaa vastaan, ei minunkaan kädestäni, sanoi hän, äkkiä keskeyttäen tämän vaarallisen aineen ja ottaen edellisen asian puheiksi. Noh, sitten en voi muuta kuin kiittää sitä miestä, jonka käsi tempasi minut varmasta kuolemasta. Hylkäätekö kiitoksenikin. Minä kiitän teitä, Hartonen!

Hän ojensi hänelle kätensä. Ainoastaan muutamia silmänräpäyksiä viipyi tämä hieno ja valkoinen käsi nuoren vuorimiehen karkeassa, työstä kovettuneessa kädessä, mutta tämä keveä kosketus näytti häntä kummallisesti vavahduttelevan. Kaikki viha katosi hänen kasvoistaan, kaikki synkeys hänen silmistään; rohkeileva pää kallistui jäykän niskan pehmitessä ja hän kumartui ojennetun käden puoleen tottelevaisuuden ja nöyryyden osoituksella, jota ei yksikään hänen esimiehistään koskaan ennen huomannut Olli Hartosen näyttäneen.

– No kah, täälläkö teitä käydäänki puhuttelemassa, Eugenia, ja vieläpä omat työmiehemmekin? äänsi heidän takanaan Berkow, joka avasi oven ja poikansa parissa astui sisään. Eugenia vetäisi kätensä takaisin ja Olli oikaisi itsensä tuota pikaa suoraksi; ei muuta tarvittu kuin tuo ääni, ennenkuin käytöksessään taas oli nähtävänä tuo tavallinen äänetön vihamielisyytensä, joka nyt vielä jyrkemmin pisti näkyviin, kun Artturi tiukkuudella, mikä oli perin erilainen hänen tavallista raukeata ääntänsä, yhtäkkiä puhkesi sanomaan:

– Hartonen, mitä te täällä teette?

– Hartonen? toisti Berkow, tämän nimen kuultuaan ja likemmälle astuen.

– Noh, sehän se on se herra rauhattomuuden nostaja, joka —

– Joka hillitsi säikähtyneet hevosemme ja itse sai vamman päähänsä pelastaessaan henkemme, keskeytti hänet Eugenia maltillisesti, mutta vakavasti.

– Vai niin! sanoi Berkow, joka hämäytyi yhtä paljon muistutuksesta kuin miniänsä näyttämästä lujasta käytöksestä. Niin, niin! kuulinhan siitä puhuttavan ja tirehtööri sanoi sinun ja Artturin jo osoittaneen kiitollisuutenne siitä. Nuori mies lienee tullut tänne kiittämään lahjasta. Olettehan tyytyväinen, Hartonen, vai kuinka?

Pilvet Ollin otsalle keräytyivät taas uhkaaviksi, ja hänen huulillaan väikkyvä vastaus olisi arvattavasti tuottanut hänelle kovimmat seuraukset, ellei Eugenia lepyttäväisenä olisi astunut turvattiansa likemmäksi ja viuhkallaan vienosti varoittaen koskenut hänen kättänsä. Olli hoksasi varoituksen; hän katsahti Eugeniaa silmiin, näki selvästi kuinka hän huolestui, ja jäykkyys ja viha raukesivat jälleen, hänen levollisesti ehkä kylmästi vastatessaan:

– Niinpä vainen, herra Berkow, minä olen tyytyväinen armollisen rouvan kiitokseen.

– Se on iloista kuulla! sanoi Berkow keskeyttäen lyhyesti.

Olli kääntyi Eugenia puoleen.

– Saanko jo mennä armollinen rouva?

Eugenia nyökäytti päätänsä, ääneti myöntäen. Hän näki hyvin kyllä, millä väkinäisyydellä nuori mies mielensä malttoi; vielä töykeä kumarrus esimiehelle ja sen pojalle, ja Hartonen jätti heidät.

– Noh, Eugenia, vähänpä taitoa turvatillasi onkin, sanoi Berkow ilkullisesti. Hän menee ilman sen enempää tiehensä, odottamatta kunnes hänelle annetaan lupa mennä. Mutta, missäpä semmoiset ihmiset oppisivatkaan ihmisen tapoja! Artturi, sinä näytät pitävän tuon Hartosen oikeana merkillisyytenä. Oletko nyt tarpeeksi asti katsellut häntä?

Artturi olikin yhtämittaa silmäillyt pois menevää Hartosta ja katsoi vieläkin yhtä sitkeästi siihen oveen, jonka hän oli takanansa sulkenut. Nuoren miehen silmäkulmat olivat vienosti rypyillä, ja huulet tiukalle näpistyneet. Vasta isän kysymyksen kuultua kääntyi hän taas isänsä puoleen.

Erinomaisella kohteliaisuudella läheni tämä miniäänsä.

– Surkuttelen sinua, Eugenia, että täkäläisiin suhteisiin aivan outona olet liian paljon itsesi alentanut. Tietysti et voinut aavistaakaan, minä miehenä tämä nuorukainen liikkuu kumppaliensa joukossa, mutta, oli miten oli, ei pitäisi hänen sitteäkään tulla näihin huoneisiin, vielä vähemmin sinun asumukseesi asti, ei silläkään nimellä että tahtoo kiittää saadusta lahjasta.

Nuori rouva oli istuutunut, mutta kasvoissaan oli taas mielen ilmaus, joka teki, että appi näki paraaksi jäädä seisomaan hänen eteensä, sen sijaan että, kuten ensin oli aikonut, istuisi hänen viereensä. Eugenia näkyi pakoittavan hänenkin ainoastaan etäältä ihmettelemään.

– Minun ymmärtääkseni teille puheen-alainen asia on vaan puoleksi puhuttu, vastasi Eugenia kylmästi. Saanko kysyä, milloinka viimeksi puhuttelitte tirehtööriä?

– Tänä aamuna. Hän sanoi saaneensa asiaksi antaa tälle Hartoselle aamupäivällä rahasumman, jonka minä, sivutessa sanoen, katson liian suureksi. Sehän on kokonainen omaisuus semmoisille ihmisille. En kuitenkaan tahdo tehdä teille mitään muistutuksia siitä, koska kerta luulette kiittolisuutenne olevan näin ylenmääräisellä tavalla osoitettava.

– Ette siis tiedäkään, että se nuorimies on hyljännyt koko summan?

– Hyljännyt? sanoi Berkow, kavahtaen.

– Luultavasti sen tähden, että häntä pahastutti, jotta rahasumma tarjottiin hänelle kolmannen kautta, sillä aikaa kuin ne, jotka hän oli pelastanut, eivät katsoneet kannattavan liittää siihen ainoatakaan kiittolisuuden sanaa. Tosin olen koettanut korjata tämän laiminlyömisin, mutta en saanut häntä houkutelluksi ottamaan vastaan pienintäkään. Eipä näytä tirehtöörrikään niin "kunnon lailla sitä asiata toimittaneen".

Artturi puri huultansa. Hän kyllä tiesi, ketä näillä sanoilla tarkoitettiin vaikka ne isälle sanottiin.

– Näyttää siis niinkuin olisit hänen tänne käskettänyt, sanoi hän.

– Niin olenkin.

– Soisin, että olisit antanut sen asian olla, sanoi Berkow, vähän vihastuneena. Juuri tätä Hartosta mainitaan joka suunnalta kapinan varsinaiseksi aluksi työmiehissä, jonka aion ankarimmalla kovuudella hävittää. Nyt näen selvästi, ettei hänestä ole liikoja sanottu. Hän rohkenee hyljätä semmoisen summan ainoastaan sen tähden, ettei sitä antaessa menetellä kaikkia niitä ylenmääräisiä temppuja noudattamalla, mitkä hänen kopeutensa vaatii. Tosiaankin, se mies uskaltaa vaikka mitä. Kuitenkin täytyy minun muistuttaa sinua, Eugenia, että miniälläni on eräitä kohtia lukuun otettavina, hyvääkin tehdessään.

Eugenian huulille ilmausi taas se ylenkatseellinen hymy, millä hän usein kohteli appeansa. Muistutus siitä, mihin herra Berkow oli hänen pakoittanut, ei ollut lainkaan sovelias taivuttamaan häntä hänen tahtonsa mukaan, ja hänessä tämän muistutuksen johdosta syttyvä kiukku sai hänen laiminlyömään senkin, mikä apen vaatimuksessa oli kohtuullista.

– Valitettavasti, herra Berkow, minulla on muitakin kohtia lukuun otettavina kuin ainoastaan se, että minua sanotaan teidän miniäksenne, vastasi hän kylmästi. Tämä oli vaan poikkeuskohta, ja teidän täytyy suvaita, että vielä vastakin otan oman ymmärrykseni tekojeni ohjeeksi.

Se oli taas paroonitar Windeg aina kiireestä kantapäähän, joka poisti porvari-pohatan rajojensa sisälle; mutta lieneekö riidan aihe herra Berkowia kovin suuttanut, vai eikö liene pöydässä runsaasti nautittu viini ollut aivan vaikutuksettaan, se vaan, ettei hän tällä kerralla osoittanutkaan tavallista, ehdotonta kunnioitusta, vaan vastasi joksikin kiivaasti:

– Tosiaanko? Noh, sitte täytyy minun pyytää sinua ajattelemaan – —

Sen pitemmälle ei hän tullut, sillä Artturi, joka tähän asti oli pysynyt syrjässä asiaan puuttumatta, seisoi nyt yhtäkkiä vaimonsa rinnalla ja sanoi tyvenesti:

– Ennen kaikkia pyydän isää lopettamaan tämän ikävän kiistelyn. Minä olen tähän asti antanut Eugenialle täydellisen vapauden töissään, enkä tahdo, että kukaan kokee sitä rajoittaa.

Berkow katsoi poikaansa, ikään kuin ei olisi oikein kuullutkaan; hän oli niin tottunut Artturin älyttömyyteen niin hyvin tärkeissä kuin vähäpätöisemmissäkin asioissa, ja tämä hänen äkillinen sekautumisensa asiaan suututti siis isää yhtä paljon kuin hänen vastustuksensa.

– Tänäpä näytät olevan oikein halukas vastustamaan, sanoi hän ilkullisesti. Tätä yhdistettyä vastarintaa minä toki saanen väistää, varsinkin kun minulla vielä on sitä ja tätä toimitettavana. Huomena toivon tapaavani sinun, Eugenia, vähemmin riidan himosena ja herra poikani myöntäväisempänä, kuin hän koko tänä päivänä on ollut. Toivotan teille hyvää yötä.

Kun Berkow vihaansa tukahuttaen lähti huoneista, hän ei suinkaan aavistanut, että hän äkillisellä lähdöllään saatti molemmat puoliset pulaan semmoiseen, mihin he aina sen päivän illasta, jona olivat tänne tulleet, eivät olleet vielä joutuneet, siihen näetsen, että nyt olivat yksinään toistensa kanssa. Aina siitä asti olivat he tavanneet toisensa ainoastaan vierasten ihmisten seurassa tahi atrioilla palvelijain läsnä ollessa, ja tämä kahden kesken oleminen näytti olevan kummallekin yhtä tukalaa. Artturi huomasi hyvin kyllä, ettei hänen sopinut mennä juuri isänsä kintereillä tiehensä, vaan että hänen sitä ennen oli sanominen muutamia sanoja vaimollensa, mutta useita sekuntia viipyi ennenkuin hän päätti sen tehdä, ja kun se viimein oli tapahtumallaan, ennätti Eugenia tehdä sen ennen häntä.

– Se oli aivan tarpeetonta, että tulit minulle avuksi, sanoi Eugenia kylmästi. Kyllä olisin yksinänikin puollustanut itsenäisyyttäni isääsi vastaan.

– En epäile ollenkaan itsenäisyyttäsi, – vastasi Artturi yhtä kylmästi, – vaan epäilen muutamissa kohdin isäni herkkätuntoisuutta. Hän oli tehdä muistutuksen, josta soisin sekä sinun että minun säästetyksi, ja se oli ainoa syy, minkä tähden sekausin asiaan.

Nuori rouva ei virkannut mitään, kallistui vaan selkäkenoon nojatuolillensa, jolla aikaa hänen miehensä, joka seisoi pöydänsyrjässä, otti siellä olevan viuhkan ja nähtävällä tarkkuudella katseli siihen tehtyjä lehdityskuvauksia. Vielä ikävämpi äännettömyys vallitsi nyt, kunnes hän viimein taas otti puhuakseen.

– Mitä muuten Hartosen asiaan kuuluu, niin tosiaankin ihmettelen siinä osoittamaasi alentavaisuutta. Sinulle kumminkin semmoiset seurat ja henkilöt mahtavat olla tuiki vastenmielisiä.

Eugenia aukaisi suuret tummat silmänsä.

– Ei mikään muu kuin velttous ja kunnottomuus ole minulle vastenmielistä. Kunnioitan jokaista, joka täydellisesti ja voimakkaasti tekee tehtävänsä elämässä, tapahtukoon se sitten ylängön kukkuloilla tahi syvissä alangoissa.

Siinä oli kova kiminä, tuossa hänen äänessään. Artturi leikitteli yhä vielä huolettomasti viuhkalla, mutta liikkeessään ja huulien vienossa vävähtelyssä oli jotakin herkkää – — hermoisuuden tapaista. Eugenian mainitessa velttoutta ja kunnottomuutta häntä vienosti nykäytti, vaikka kasvonsa osoittivat täydellistä huolettomuutta.

– Ylevä katsantotapa! sanoi hän älyttömästi. Kuitenkin pelkään sen tulevan hiukan muuttumaan, jos tulet likemmin tuntemaan sitä hurjaa ja hillitöntä elämää, mikä alangoissa tavallisesti vallitsee.

– Mutta tämä nuori vuorimies eipä olekaan tavallisia, sanoi Eugenia jyrkästi. Lieneepä kyllä hurja ja hillimätön kuin luonnonvoima, joka voi tulla vaaralliseksi, ellei sitä johdata oikealle suunnalle – mutta semmoiseksi en minä ole häntä havainnut.

Eugenian ääni oli välttämättömästi käynyt vähän hellemmäksi. Artturin silmissä näkyi taas tuo omituinen, puoleksi piilevä kipinä, kun hän nyt loi silmänsä Eugenian puoleen.

– Sinulla näyttää jo olevan aivan ihmeellinen valta tuon hurjan hillimättömän luonnonvoiman taivuttamisessa! Se yritti jo joksikin sopimattomalla tavalla purkautumaan isääni vastaan, mutta sinä et muuta tarvinnut kuin kohottaa viuhkaasi, ja jalopeurasta tuli lauhkea lamma.

Nuoren miehen hieno, valkoinen käsi räpsähytti nyt mainitun viuhkan niin kovasti kokoon, että tämän kalliin leikkikalun oli pahasti käydä, samalla kuin hän ilkkuen jatkoi:

– Ja kuinka ritarillisesta eikö hän kumartunut kätesi puoleen! Jos emme olisi juuri samassa tulleet tähän, luulenpa hänen tosiaanki ihan varmaan rohjenneen suudellakin kättäsi.

Eugenia nousi ylös kiivaassa mielenliikutuksessa.

– Pelkäänpä, Artturi, että tämä mies vielä kerran pakoittaa sinun ja isäsi johonkin muuhun kuin ilkkuilemiseen, enkä tiedäkään, tekeekö isäsi niin tuiki hyvin siinä, että häättää alamaisensa yhä rohkeammin vastustelemaan; seuraukset voivat vielä kerran palata hänen omille hartioilleen.

Puolisonsa silmäili häntä lakkaamatta siinä kun hän nyt seisoj hänen vieressään; tuo kohiseva silkkivaatetus, nuo pitsit sisään-neulottuine ruusuineen ja tuo helmien loisto eivät kumminkaan olleet mitään uutta, yhtä vähän kuin se ihana, vaaleatukkainen pää, ylevine kasvoineen ja vihaa säihkyvine silmineen. Kenties osoitti se hellä puolustus, minkä Eugenia näytti turvattiaan kohtaan, hänelle jotakin outoa. Artturi jatkoi vielä samaa ilkullista ääntä, jota hän koko tämän puheen aikana oli käyttänyt, mutta sen äänen takana piili ikäänkuin raivokas viha, ja viuhkan kävi onnettomasti hänen käsissään; tämä taiteellisesti vuoltu elehvantinluu katkesi, kun hän pikemmin lennätti kuin laski sen nojatuolille.

– Pelastajamme on kenties pitänyt yhteiskunnallisen luennon sinulle? Onpa paha mielestäni, että se meni minulta kuulematta! Merkkillinen ihminen tuo Hartonen kuitenkin on. Hän saa aikaan vilkkaan pakinan keskenämme. Mutta tämä hupainen aine lieneekin jo perin pohjin keskusteltuna. Etkö usko sitä?

Palvelija, joka astui sisään jotakin ilmoittamaan, teki pakinasta lopun. Artturi otti heti tämän syyksi lähteäkseen huoneesta; hän lausui vaimollensa jäähyväiset samalla kylmällä ja juhlallisella tavalla kuin millä he tavallisesti toisiaan kohtelivat. Palvelian mentyä, Eugenia tuskin oli yksinään, ennen kuin alkoi hillityssä mielen-liikutuksessa mittaalemaan huoneen lattiata. Mielensä oli kuohuksissa siitä kylmyydestä ja tunnottomuudesta, millä Ollin kauniste tekoa arvosteltiin; mutta tämä ei ollut ainoa syy, mikä teki hänen astuntansa niin kiivaaksi ja ajoi vihan punan hänen poskillensa.

Miksi ei hän näyttänyt miehelleen sitä täydellistä ylenkatsetta, joka oli hänen niin helppo näyttää, kun miehensä isästä oli kysymys? Ansaitisiko mies parempaa? Nuori rouva tunsikin sen jollakin tavoin, vaikka ei voinut käsittää, mitenkä puolisonsa hillitsi hänen tunteensa.

Artturi oli juuri lähtemällään käytävän kautta pois, kun kohtasi tirehtöörin ja yli-insinöörin, jotka, Berkowin puheesta viivytettynä, juuri aikoivat sieltä lähteä; nuori Berkow seisahtui yhtäkkiä.

– Saanko kysyä, herra tirehtööri, minkä vuoksi Hartosen kieltäytyminen ottamasta vastaan hänelle lahjoitettua rahasummaa ensiksi ja yksistään vaimolleni ilmoitettiin, enkä minä saanut tietää asiasta mitään? kysyi hän tuimasti.

– Ohhoh, en tiennytkään, sanoi tirehtööri vähän hölmistyneenä, teidän huolivan koko asiasta mitään, herra Berkow. Ettehän tahtonut ensinkään sekautua koko asiaan, jota vastoin armollinen rouva alusta aikain oli siitä niin huolissaan, että luulin —

– Vai niin! keskeytti hänen Artturi, taas rypistäen huuliaan – noh, armollisen rouvan tahto on aina muka noudatettava, mutta saanpa kumminkin pyytää, että tämmöisissä toiminto-asioissa – hän laski erityisen äänenkoron tälle viimeiselle sanalle – ettette niin kokonansa jätä minua lukuun ottamatta, niin kuin tällä kertaa olette tehneet. Toivon että vastedes minulle ennen kaikkia muita annetaan tieto, sitä vaadin välttämättömästi.

Näin sanottuaan jätti hän herrat ällistykseensä seisomaan ja meni huoneisinsa. Tirehtööri katsahti kumppaniansa.

– Mitäs te tästä sanotte?

Yli-insinööri naurahteli.

Täällä tapahtuu ihmeitä ja kummia! Herra Artturi näyttää huolivan hänkin asioista. Herra Artturi alkaa vaatimaan jotakin välttämättömästi! Sitäpä ei vielä minun muistaakseni koskaan ole tapahtunut.

– Mutta eihän tämä olekaan työtoimiin kuuluvaa! sanoi tirehtööri vihoissaan. Se on suorastaan vaan yksityinen asia, ja kylläpä arvaan, miten koko jutun laita on. Tottapa Hartonen taas on käyttänyt itsensä vanhaan herttaiseen tapaansa armollisen rouvan parissa. Minua hetikohta arvelutti, kun rouva käsketti hänen luoksensa – *hänkö* hillimättömänä ja karttamattomana vallasväen seurassa! Kyllähän on rouvalle vasten silmiä voinut sanoa mitä hän minulle sanoi aamulla konttorissa, ettei hän ole palkinnon puutteessa ja etteihän rahan himolla olekaan henkeään uskaltanut. Tottapa nuori rouva on siitä pahoillaan, nuori herra niinikään, ja tottapa saan olla valmis pitämään herra Berkowilta muutamia kohteliaisuuden osoituksia hyvänäni siitä, että olen päästänyt Hartosen rouvan puheille.

– Noh, tämäpä olisikin ensi kerta, kun herra Artturi olisi levoton jostakin, mikä hänen nuoreen rouvaansa koskee, arveli insinöörisinä kun menivät portaita alas. Jo havaitsen, että se talvinen ilma, mikä tässä avioliitossa vallitsee, vähitellen leviää koko ympäristölle. Talvi tuntuu niin pian kuin sitä lähestytään. Eikö ole teistäkin niin?

– Rouva Berkow oli minusta tänäpäpä niin ihastuttavan kaunis. Tosin oli hän vähän kopea ja pöyhkeä, – mutta yhtähyvin viehättävän ihana.

Yli-insinööri muodostui sukkelan näköiseksi säpsähdyksestä.

– Jumala varjelkoon! Johan puhutte juuri Wilpposen tapaan! hyvä että olette ennättänyt viidennelle kymmenelle. Mutta koska Wilpposen tulin maininneeksi, niin hän kokonansa jo on joutunut ihastuksensa valtaan, mutta luultavasti vaan ei tämä, eikä siihen kuuluva runollisuuskaan nostane mitään mustasukkaisuutta ylemmällä paikalla. Herra Artturi näyttää olevan yhtä vähän taipuva ihantelemaan nuorta rouvaansa, kuin rouva on halullinen tämmöistä runoutta vastaanottamaan. Joka päiväähän noita kuivan järjen nojalle perustettuja naimakauppoja tehdään. Mutta, sitä en nyt saata auttaa, minusta tuntuu niinkuin tämä ei päättyisikään tavalliseen laatuun, ja niinkuin kaiken tämän jäätikön alla joku tulivuori piilisi, joka jonakin poutaisena päivänä puhkea salamoimaan ja jyskämään sekä antaa meidän kokea vähäisen maanjäristyksen ja maailmankin mullistuksen vähin muodoin. Sekin kyllä "olisi hiukkasen runoutta, näillä jokapäiväisen elämän autioilla aromailla", kuten Wilpponen lausui, kun vaan hän ja hänen soittokoneensa maailman haljetessa pelastuisi! Kas niin, nyt olemme alhaalla! hyvästi herra tirehtööri!

Yli kuukauden ajan oli kulunut mainitusta juhlallisuudesta; mutta herra Berkow, joka ei näkynytkään löytäneen sitä hauskuutta, jota oli odottanut "lastensa äkillisestä ilahduttamisesta", joksi hän sanoi ensimmäistä käyntiään askennaineiden luona, oli jo muutamain päivän kuluttua palannut pääkaupunkiin, missä kokonainen kuorma toimia häntä odotti. Nyt häntä taas odotettiin pidemmäksi ajaksi tänne. Ei mitään muutosta ollut sillä aikaa tapahtunut nuoren pariskunnan keskinäisessä elämässä, paitsi sitä se oli jos mahdollista vielä enemmän eroitettu, kylmä ja säännöllinen kuin alussa. Molemmiin puolin näyttiin yhtä hartaasti ikävöittävän loppua näille lempiviikoille, jotka nyt kerta oli päätetty yhdessä kuluttaa täällä maaseudun yksinäisyydessä, kunnes kesä tekisi pitemmän matkustuksen mahdolliseksi, josta palattua aiottiin syksynpuoleen palata pääkaupunkiin, siellä iän kaiken asumaan. Tuleva koti siellä oli jo Berkowin toimesta pantu ylen loistavaan kuntoon.

Aamutyöstään vastikään päästyään Olli Hartonen oli kotiinsa menemässä, mutta tällä kertaa täytyi hänen melkeästi pidättää muuten niin ripeitä askeliaan, sillä hänen vierellään käveli Wilpponen, joka, konttoorista juuri ulos astuttuaan, oli huutanut hänen odottamaan ja tullut hänen luokseen. Muuten oli harvinaista nähdä kenenkään konttooripalvelijoista näin tuttavasti seurustelemaan päällysmies – Hartosen kanssa, jolla oikeastaan ei ollut yhtään suosiota niissä miehissä, ja vielä kummempaa oli, että juuri Wilpponen oli tämän ystävällisyyden alkaja, ellei anneta vanhan sananlaskun, että ylenpuolisuudet koskevat toisiinsa, käydä selityksestä – mutta tässä oli jotakin muuta olemassa. Tosiaan ei tiennyt yli-insinööri, mitä hän pilapuheellaan oli aikaansaattanut; mutta hänen ainoastaan leikin vuoksi virkkamat sanansa tuosta miellyttävästä kertomalaulun aineesta, olivat valitettavasti pudonneet ylen kiitolliseen maahan. Wilpponen aikoi täyttää totta tehdä runoelman Hartosen uroteosta, tämä kun pelasti nuoren herran ja rouvan, mutta oli vielä kahden vaiheella pitäisikö tästä mestariteoksesta tulla kertoma- tai sankariruno, vaiko näytelmä. Kovaksi onneksi Ollille, oli hänen voimakas ja miehuullinen tekonsa saattanut puheen-alaisen runoniekkan siihen ajatukseen, että tämä nuori pelastaja olisi murhenäytelmänsankariksi erittäin sopiva, ja hän kiikkui sen tähden ehtimiseen Hartosen kintereillä tutkiakseen tätä kovin miellyttävää luonnetta. Kun nyt Hartonen vielä lisäksi, uljuudella mikä saatti itse tirehtöörinkin pahoille mielin, hylkäsi tarjotun, melkoisen palkinnon, silloin suureni se runollinen loiste, mikä hänen ympäröi, siihen määrään Wilpposen silmissä, ettei mikään saanut sitä hälvenemään, ei huolettominkaan hurjamaisuus ihmetellyn puolelta, eikä tuimimmatkaan muistutukset esimiehiltä, jotka eivät lainkaan tahtoneet suvaita tätä tuttavallisuutta. Olli näyttikin varsin vähän taipuvaiselta näihin tutkimuksiin; aivan usein koetti hän päästä erilleen tästä hänelle tukalasta seurasta, juuri niinkuin näsäkästä karpäistä karkoitellaan luotansa; mutta ei se auttanut.

Herra Wilpponen oli nyt kerta päähänsä pannut tehdä hänestä sankarin, tosin rotevan, hurjan ja hillimättömän veitikan, ja jota pahemmin Hartonen siinä suhteessa itsensä käytti, sitä enemmän toinen ihasteli tätä näin selkeäksi muodostunutta luonnetta, sitä innollisemmin hän sitä tutki. Viimein nuori kaivos-työmies vaan kohautteli hartioitaan, mukautuen välttämättömyyteen; vihdoinkin teki tottumuskin, että näiden molempain nuorten miesten välillä syntyi jonkunlainen tuttavuus, jossa kunnioitus aina tarkoin vaarinoitiin.

Oli joksikin kylmä pohjoistuuli. Herra Wilpponen, pani varuisasti päällystakkinsa nappiin ja kääri huolellisesti paksun Villasen kaulahuivinsa päät yhteen, huohtaen sanoen:

– Olettepa onnellinen ihminen, te Hartonen, jättiläis-luontonne ja lujane terveytenenne. Te kuljette vuori-aukossa edes ja takaisin, kuumasta kylmään, ja seisotte sitte täällä ulkona kylmässä viimassa, jota vastoin minun täytyy hätäisesti varoa itseäni jokaiselta ilman muutokselta. Ja siihen vielä olen arkahermoinen, niin heikko, niin ärtyväinen – joka tulee siitä, että sielu liiaksi vallitsee ruumista. Niin, Hartonen, se tulee tunteiden ja ajatusten ylenmääräisyydestä!

– Minä luulen, herra Wilpponen, että se tulee teidän iankaikkisesta teeveden juonnistanne, arveli Olli puoleksi surkuttelevasti katsahtaen pienen ja heikon kirjurin puoleen. Jos aamuin ja illoin vaan läikyttelette suuhunne sitä vetelää lämmintä latkua, niin ette ikipäivinänpääse voimiin.

Wilpponen silmäsi äärettömällä etevämmyyden tunnolla ylös, pitkän neuvon antajansa puoleen.

– Sitä ette ymmärräkään, Hartonen; minä en millään muotoa sietäisi niin järeätä ruokaa kuin te; ruumiinrakennukseni ei ole sovelias semmoiselle rualle, ja paitsi sitä tee on erittäin kaunetieteinen juoma. Se elähdyttää minua. Sepä innostuttaa minua, kun päivän halpamainen työ on tehtynä ja runottaret illan hiljaisuudessa minua lähestyvät —

– Te tarkoittatte värsyjen tekoa? keskeytti hänen Olli kuivasti. Vai niin, senkö tähden teetä tarvitsette, Noh, senpä mukaista niistä sitte tuleekin.

Onneksi juuri samassa silmänräpäyksessä moniaita loppusoinnollisia värsyjä istahti tämän näin kovasti loukatun runoilijan aivoihin; hän ei siis huomannutkaan kumppalinsa epäkohteliaisuutta, ja hän kääntyi taas ystävällisesti hänen puoleensa.

– Minulla on jotakin teiltä rukoiltavana, Hartonen, tahdottavana, vaadittavana, sanoi hän; teidän täytyy, maksoi mitä maksoi, myöntyä siihen. Hallussanne on eräs kalu, joka teille on aivan arvoton ja joka tekisi minun onnellisimmaksi kuolevaisista; teidän täytyy se antaa minulle.

– Mitä täytyy minun antaa teille? kysyi Olli, joka, kuten tavallisesti Wilpposen puhuessa, ainoastaan puolittain oli häntä kuullellut, huolettomasti katsahdellen. Herra Wilpponen punastui, huokasi, katsahti maata kohti, huokasi vielä kerran ja näki vihdoinkin näiden valmistuksista päästyänsä soveliaaksi lausua:

– Te muistatte sen päivän, jona pelastitte nuoren rouvan. Oi, Hartonen, se on ijäinen vahinko, ettei teillä ole mitään käsitystä sen satunnan runollisuudesta; jospa minä olisin teidän sijassanne ollut! kuitenkin alkäämme siitä puhuko! Mutta armollinen rouva tarjosi teille oman nenäliinansa, kun näki teistä verta vuotavan. Te piditte sitä kädessänne kun samassa ne muut tulivat avuksenne. Ette suinkaan ole saattanut semmoista asiata unhottaa!

– No, mitä nenäliinasta tahdotte? kysyi Olli, jonka huomio yhtäkkiä oli tarkistunut.

– Minä haluaisin sitä omakseni, kuiskasi Wilpponen, alakuloisena silmänsä maan matalalle luoden. Vaatikaa minulta mitä tahdotte; mutta antakaa minulle se kallis muisto naisesta, jota pidän jumalatani pyhimpänä.

– Tekö? morautti Olli äänellä, joka sai hänen kumppalinsa väistymään ja hätäisesti katsahtamaan ympärilleen, oliko ketään likiseudussa.

– Älä karju noin, Hartonen! Teidän ei tarvitse laisinkaan kauhistua että jumaloitsen tulevan isäntämme puolisoa. Se on perin toista kuin mitä te olette tottuneet rakkaudeksi ajattelemaan! se on – noh niin, te ette ymmärrä mitä kaukaisessa palava rakkaus on.

– En, vastasi nuori vuorimies lyhyesti, kiirehtien käyntiään ja silminnähtävästi kokien saada keskipuhetta loppumaan.

– Ettekö millään muotoa voisikaan sitä käsittää! julisti herra Wilpponen sanomattomalla mielihyväsyydellä; – ette, näetsen, voisi koskaan korottaa siihen tunteen ylevään puhtauteen, mihin ainoastaan korkein sivistys voi korottaa, tunteesen, jolla ei ole mitään toivoa, eipä mitään haluakaan, joka tyytyy siihen että saa pysyä etäällä äännettömässä ja autuaallisessa jumaloitsemisessa. Vai mitäpä muuta luulisitte voitavankaan tehdä rakastaessa naista, joka on toisen oma?

– Pitää tukehduttaa rakkaus! sanoi Olli tukalasti, tahi —

– Tahi?

– — lyödä toinen kuoliaaksi.

Herra Wilpponen väistyi tavattoman sukkelasti toiselle puolen tietä, jonne jäi seisomaan perin kauhistuksiinsa.

– Mikä hillittömyys! Tukka voi pyöristyä tuommoisille perus-aatteille! Te tahtoisitte murhalla ja kuolemankolauksella näyttää rakkautesenne oikeutetuksi? Olettepa, Hartonen, hirmuinen ihminen,

ja tuon te sanotte äänellä ja katsannolla – niin niin, armollinen rouva sanoo totta, kun sanoo teidät hillimättömäksi luonnonvoimaksi, joka —

– Kuka sanoo minua siksi? keskeytti hänen Olli kiivaasti, ja synkeästi katsahtaen Wilpposta silmiin.

– Nuori rouva! "Hurja, hillimätön luonnonvoima", niin on hän sanonut. Hyvin nerokas lause ja teihin erinomaisen hyvästi osattu. Hartonen, – nuori kirjuri rohkeni, vaikka joksikin varuisasti, taas lähetä kumppaliaan. – Hartonen, kaikki saattaisin antaa teille anteeksi, kaikki tyyni, senkin mitä vastikään sanoitte! mutta mitä en saata teille anteeksi antaa, se on iljettävä käytöksenne armollista rouvaa kohtaan. Oletteko te yksinänne silmitön tuolle ihannuudelle ja sulolle, joka on lannistanut röyhkeämmätkin toverinne; te kartatte nähdä häntä, juurikuin olisi teillä siitä joku onnettomuus? Jos vaan näette hänen vaunussa kaukana, niin jo käännytte takaisin ja poikkeatte syrjään, ja minä otan veikatakseni, että jokapäivä kuljette syrjäpolkua tirehtöörin kartanon sivutse, ainoastaan sentähden, että kentiesi kohtaisitte hänen siellä puisto-aitauksen takana, jolloin tulisitte pakoitetuksi häntä tervehtämään. Voi tuota surkeata vihaa ylhäisempiä kansaluokkia kohtaan, joka ei tee eroitusta naistenkaan suhteen! Sen sanon vieläkin, että olette hirmuinen ihminen!

Olli ei virkannut mitään! vastoin tavallisuuttaan antoi hän nuhteiden rakeina sadella kasvoihinsa, sanaakaan vastaamatta, ja vahvisti siis Wilpposta siinä onnellisessa erehdyksessä, että sen muistutuksista jo oli tekoa ollut. Tästä yltyneenä jatkoi Wilpponen:

Palataksemme pää-asiaan – nenäliinaan —

– En tiedä mihinkä lieene joutunut, keskeytti hänen Hartonen kiivaasti. Tottapa se on hävitetty tahi on Martta antanut sen takaisin. Minä en tiedä siitä mitään.

– Wilpponen oli kovin tyrmistystä tästä huolettomuudesta, millä hänen mielestään näin kallista kalua kohdeltiin, kun samassa näki Martan seisovan purnumestarin huoneen edustalla, jota olivat tulleet yhä likemmä. Kuin petolintua, ampui nuori kirjuri hänen luoksensa ja alkoi tutkia häntä puheen-alaisen nenäliinan suhteen, mihinkä se oli joutunut, oliko hän todellakin antanut sen takaisin, vai eikö se jostakin löytyisi. Ensin tyttö ei näkynyt häntä ymmärtävän; mutta oivallettuaan mistä puhe oli, hänen kasvonsa melkoisesti synkistyivät.

– Nenäliina on vielä täällä, sanoi hän vakavasti. Luulin hyvin tekeväni, kun eräänä päivänä rupesin sitä pesemään, mutta Ollihan oli kuin hulluna ainoastaan siitä, että olin koskenut siihen. Se on hänen laatikossaan.

– Noh! Olli vaanko juonitteli, kun ei tahtonut antaa minulle mitä halusin! sanoi Wilpponen loukkautuneena, pahasti katsahtaen Ollia silmiin, joka salaisella närkästyksellä oli häntä kuullessut ja nyt miltei pilkaten sanoi:

– Olkaa huoleti, herra Wilpponen! Nenäliinaa te ette saa kumminkaan!

– Ja minkä tähden en, jos rohkenen kysyä?

– Sentähden, että minä sen pidän, vastasi Olli lyhyesti.

– Mutta Hartonen —

– Kun kerran olen kieltänyt, niin se sinänsä pysyy; senhän tiedätte, herra Wilpponen.

Wilpponen korotti silmänsä ja kätensä taivaasen, ikäänkuin ottaakseen sitä todistajaksi hänelle tehtyyn vääryyteen, mutta yhtäkkiä putosivat kädet hermottomina alas ja hän itse oikaisi itsensä yhtä äkisti suoraksi, kun eräs ääni Martan takana virkkoi:

– Etkö, rakas lapsi, saata antaa minulle tietoa – kah, herra

Wilpponen! kentiesi tulen ja keskeytän huvittavan puheen?

Wilpponen seiso i äännettömänä, mutta se oli yhtä paljon tuskan tunnosta kuin ihastuksesta tämän äkkiarvaamattoman kohtauksen tähden, hänen kun nyt tapasi se rusentava tieto, että hänen, joka tähän asti aina oli ollut rouvan edessä puettuna paraisin vaatteisinsa, nyt täytyi seisoa siellä sinisessä päällystakissa, viheriässä villasessa kaulahuivissa ja tuiman tuulen kovin punastuttamane nenä-huippuneen. Herra Wilpponen, jonka ilkipilainen kohtalo oli saattanut tällaiseen pulaan hänen ihanteensa edessä, toivotti itseään alimmaiseen vuorenaukkoon, mutta oli toki siksi älyllään,

että tiesi tuskautua Hartosen tähden, joka seisoi siellä pölyisissä työvaatteissaan juuri nuoren rouvan edessä, paikalta liikahtamatta.

Eugenia oli tullut sitä tietä, joka kulki huoneitten sivutse ja astahtanut pieneen puutarhaan, mistä aluksi näki ainoastaan nuoren tytön. Vastausta kysymykseensä hän ei saanut kohta; molemmat miehet seisoivat ääneti, mutta Martta otti nyt puhuakseen.

– Me puhuimme vastikään siitä pitsi-nenäliinasta jonka armollinen rouva antoi siteeksi ja jota ei vielä ole takaisin annettu.

– Vai niin; Nenäliinastani! sanoi Eugenia huolettomasti. Senpä olin tosiaankin jo unhottanut, mutta koska olet niin hyvästi sen tallehtinut, niin saatanpa saada sen takaisinkin.

– En minä ole sitä tallehtinut, se on Ollilla! Martan silmät vilahtivat synkeästi tarkastellen Ollin puoleen, ja Eugeniakin näkyi olevan vähän pahoillaan tälle nuorelle miehelle, joka ei ollut häntä edes tervehtänytkään.

– Noh, teilläkö se on, Hartonen? Vai ettekö tahdokaan antaa sitä minulle jälleen?

Herra Wilpposella oli taas syytä suuttua Ollin "inhoittavasta käytöksestä" sillä tämä seisoi edelleen yhtä järkkymätönnä, otsa synkeästi rypistettynä ja huulet tiukalle näytettyinä, sanalla sanoen, yhtä uppiniskaisen ja röyhkeän näköisenä, kuin sinä hetkenä, kulloin oli astahtanut rouvan huoneuksiin. Voihan sen nähdäkin, että hänen ensin täytyi toden totta hillitä vihansa isäntänsä nuorta puolisoa vastaan, mutta tällä kertaa hänen parempi luonteensa sai voiton. Herra Wilpponen näki hyvin selvästi, kuinka heti rouvan äänähdettyä Hartonen häpesi käytöstänsä, kuinka tämä häpy hohtavana punana nousi aina otsaan asti, ottipa pois sen vihaisen röyhkeydenkin hänen käytöksestään. Hänen nuhdesaarnansa ei siis ollut jäännyt aivan tehottomaksi; kuinkapa muuten se yksipintainen Hartonen, jota muuten ei saatu hyvällä eikä väkisin mihinkään pakoitetuksi, olisi hiljaisella kuuliaisuudella noudattanutkaan yhtä ainoata kysymystä, niinkuin hän nyt teki, kun meni tupaan ja muutamain minutien kuluttua palasi nenäliina kädessä.

– Kas tässä, armollinen rouva.

Eugenia pisti nenäliinan, jota ei näyttänyt pitävän minkään veroisena, lakkariinsa.

– Ja nyt, herra Wilpponen, koska olen tavannut teidät täällä, niin saattanette paraiten antaa minulle erään tiedon. Minä olen nyt ensi kerran kävellyt koko matkan tänne ja näen että silta, joka vie puistoon, on rautaportilla suljettu. Saadaanko se auki, vai pitääkö minun palatessani tehdä koko tuo kierros tehtaan kautta?

Hän osoitti sitä ainoastaan muutamain askelten päässä olevaa siltaa, joka vei päälitse pienen kaivannon, mikä oli tällä puolen puiston rajana, ja oli rautaisella portilla varustettu. Herra Wilpposen tila oli tuskallinen. Rauta-portti oli tosiaanki lukossa; tahdottiin näetten tällä tavoin estää puistoon pääsemästä työmiehiä, jotka osaksi asuivat tällä puolen, mutta avain oli puutarhurilla, ja Wilpponen tahtoi rientää, niinpä lentää sitä noutamaan, jos armollinen rouva päättäisi odottaa siksi kun —

– No ei, no ei! keskeytti hänen Eugenia vähän äkillisesti. Sittehan tulisitte kulkemaan kahdesti sen matkan, jota tahdon välttää, ja odotus kävisi vähän pitkänlaiseksi. Ennen palaan samaa tietä.

Wilpponen ei tahtonut antaa rouvan sitä tehdä! hän pyysi ja rukoili nuorta rouvaa suomaan hänelle sen onnen, että saisi tehdä hänelle tämän jättiläis-palveluksen, kun samassa kova rasahdus keskeytti häneltä hänen korean puheensa.

Olli oli sillä aikaa lähennyt rautaporttia ja tarttunut siihen molemmin käsin kiini. Hän pudisti rautakankea semmoisella voimalla, että lukko ja salpa naukuivat. Kun ne eivät kumminkaan heti vääjänneet, lennähti vihan leimaus nuoren työmiehen kasvoille; voimakas potkaus mursi viimeisen vastauksen siinä ei niin aivan uudessa lukossa – ja portti lensi auki.

– Jumalan tähden! Hartonen, mitä teette? huusi Wilpponen säikähtyneenä. Te turmelette koko lukon. Mitähän herra Berkow on sanova?

Olli ei vastannut mitään. Hän pukkasi oven selälleen ja käänähti sitte tyvenesti rouvan puoleen.

– Tie on auki, armollinen rouva.

Eugenia ei näyttänyt puoleksikaan niin hämmästyneeltä kuin nuori kirjuri, astuissaan tälle näin väkivaltaisesti avatulle tielle; ei paljon puuttunut ettei nauranut.

– Kiitän teitä, Hartonen, ja mitä hävitettyyn lukkoon tulee, niin olkaa huoleti, herra Wilpponen, minä otan siitä vastatakseni. Mutta koska portti nyt kerta on auki; – ettekö tekin tahdo tulla tätä lyhempää tietä puiston kautta?

Mikä tarjous! Herra Wilpponen ei rientänyt, hän heittäytyi nuoren rouvan sivulle, ja ponnisti vauhdissaan aivojaan keksiäksensä hetikohta jonkun hupaisen ja runollisen puhe-aineen, mutta häätyi ryhtymään kovin jokapäiväiseen, kun Eugenia katsahti taaksensa samalla väkäisellä, mietteellisellä silmällä, joka jo kerta ennen turhaan oli koettanut syöksyä halki Hartosen vastahakoisen ja hänelle ainakin käsittämättömän olennon.

– Tuolla Hartosella on oikeat raivion voimat ja hän on vielä sitte tuleva oikeaan raivion vimmaankin. Hän pirstaa arvelematta lukkoja ja salpoja, ainoastaan —

– Ainoastaan raivataksensa minulle mukavamman tien, keskeytti hänen

Eugenia, vähän pilkallisesti silmäten kävelykumppalinsa puoleen.

Ettehan te, herra Wilpponen, toki tekisi itseänne vikapääksi väkivaltaiseen hyvytyteen?

Herra Wilpponen väitti vilkkaasti tuommoista rohkeata tekoa vastaan. Kuinka saattaisi armollinen rouva luulla, että hän noin rohkeasti loukkaisi toisen omaisuutta, ja vielä päälliseksi rouvan läsnäollessa: ei ikäpäivinä! Mutta armollinen rouva oli näiden vakuutusten aikana nähtävästi toisissa ajatuksissa, eikä onnistunut Wilpposen koko matkalla taivuttaa hänen huomiotansa puoleensa, ehkä kyllä siinä työssä näki vaivaakin.

Hartonen oli lykännyt ristikkoportin jälleen kiini ja palasi verkalleen tupaansa. Kumminkin jäi hän ovensa edustalle seisomaan, lakkaamatta katsellen puistoon, jonka lehtokäytävissä rouva ja herra Wilpponen samassa katosivat.

– Luulin minä, Olli, että kun kerta olit kieltänyt, se siihen jäisi.

Nuori mies käännähti tulisesti takaisin ja loi synkeästi silmänsä

Marttaan, joka seisoi siinä hänen äärellään.

– Mitä se sinuun koskee? kysyi hän ynseästi.

– Minuunko? Ei ollenkaan! Älä ole niin tuiman näköinen: sinä olet minulle vihassa siitä, että muistutin nuorta rouvaa nenäliinasta, mutta hänenhän se on, ja mitä sinä sillä hienolla, valkoisella kalulla tekisitkään? Ethän työstä tullessasi saata siihen koskeakaan, ja katsellut sitä kyllä jo olet tarpeeksesi.

Tytön äänessä oli hienoa, mutta selvästi tuntuvaa pilkkaa, minkä

Ollikin lienee huomannut, sillä hän tiuskasi:

– Anna minun olla rauhassa pilkaltasi! ja tiedustuksiltasi! Sen sanon sinulle, Martta —

Ohoh! Mikä siellä ulkona on hätänä? Riitelettekö kukatiesi? kuului purnumestarin ääni sisäلتä, ja samalla astui hän ovelle.

Olli kääntyi suutuksissa pois, eikä näkynyt haluavan jatkaa kiistaansa, jota vastoin Martta, huolimatta enon kysymyksestä, suhkaisi hänen sivutsensa tupaan.

– Mikä tyttöä vaivaa? kysyi purnumestari, kummissaan katsoen hänen jälkeensä, ja mikä tässä teidän välillänne oli asiana? Joko taas olet tiuskinut hänelle?

Olli heittäytyi ynseästi penkille.

– En annakaan kaikkein läksytellä itseäni töistäni ja teoistani, Martan vielä vähemmin.

– Noh, eihän Martta sinulle mitään pahaa tee! arveli isä tyvenesti.

– Minulleko ei? Vaan miks'ei minulle?

– Kuuleppas poikaseni, eikö sinulla olekkaan silmiä päässäsi, vai etkö tahdo tietää sitä? Mutta ethän ole koskaan huolinnut naisista, ja sen tähden viime lopulla ei ole kumma, ettet lainkaan ymmärrä heitä.

– Mitä minun siis olisi ymmärrettävä? kysäisi nuori mies tärkeämmin.

Isä otti piipun suustansa ja puhalsi aika savun ilmaan.

– Että Martta pitää sinusta, vastasi hän tuiki lyhyesti.

– Marttako? Minustako?

– Luulenpa tosiaankin, ettei hän vielä tiennytkään siitä mitään? sanoi purnumestari täydesti kummastellen. Se pitää hänen vanhan isänsä ensinnä hänelle kertoa. Mutta se tulee siitä, että pistetään nenä semmoiseen, mikä vaan päättää huimaa. Jumala nähköön, Olli, kylläpä jo olisi aika, että heittäisit nuo muut hommat hornaan menemään ja ottaisit kelpo vaimon, joka saattaisi sinut parempia ajattelemaan.

Olli loi silmänsä puiston varjoksiin, ja ne muuttuivat taas yhtä synkeiksi kuin ennenkin.

Sinä olet oikeassa, isä, sanoi hän pitkään, jopa olisi aika!

Isä oli oudosta kuulosta piippunsa pudottaa.

– Poikani, sepä oli ensimmäinen viisas sana sinulta minun kuulleni. Joko viimein toki olet tullut järkeen. No onpa jo tosiaankin aika! Olethan jo vuosia sitte kyennyt vaimon elättämään, etkä löydä mistään kauniimpaa, ripeämpää ja mielevämpää tyttöä kuin Martta on. Kuinka iloinen olisin, jos teistä molemmista tulisi avio-pari, sitä en tarvitse sanoa. Mietipä todellakin sitä asiata itseki!

– Nuori mies oli kavahtanut seisomaan ja astui kiivaasti edestakaisin.

– Ehkäpä kyllä olisi parasta! Loppu tästä tulla pitää, se on välttämätöntä! Sen olen vasta tänäpäpä huomannut —, jota pikemmin siis, sitä parempi!

– Mitä tarkoitat? Mistä pitää loppu tulla?

– Ei mistään, isä, ei mistään. Mutta sinä olet oikeassa; kun minulla kerta on vaimo, silloin tiedän mihinkä ajatusteni pitää kuulua. – Luulet siis Martan pitävän minusta?

– Mene ja kysy häneltä itseltään! sanoi purnumestari naurahtaen. Luuletko että yhä pitäisin tyttöä talossani, jos hän toista haluaisi? Ei häneltä kosijoita puutu. Kyllä tiedän kutka häntä haluaisivat, ja Lauri on jo vuoden päivät nähnyt turhaa vaivaa. Hän ei ole vielä suostumusta saanut; sinä saat sen tänä päivänä, jos tahdot; siitä saat olla varma.

Olli kuulteli hartaalla mielihalulla, mutta niin miellyttävää kuin tämä puhe olikin, hänen kasvonsa eivät osoittaneet mitään onnellisuutta eikä tyytyväisyyttä. Näyttipä siltä kuin hän väkisin tahtois tukahuttaa sydämessään raivoavia, ristiriitaisia tunteita, mitkä eivät sallineet hänen päästä mihinkään päätökseen, ja jotakin hurjamaista ja tempovaista oli niinkään siinä äkisti leimahtavassa päättäväisyydessä, millä hän kääntyi isänsä puoleen.

– Noh, hyvä, jos luulet, etten saa rukkasia, niin – niin menen Marttaa puhuttelemaan.

– Nytkö heti? kysyi purnumestari hämmästyneenä. Mutta, Olli, noin päätähavin ei ole tapa kosia, kun neljännes-tuntia sitä ennen asiata ei ole ajateltukaan. Mieti ensin asiata.

Olli nykäytti ruumistaan malttamattomasti.

– Mitä hyvää pitkästä odotuksesta on? Minun täytyy tietää, millä kannalla asia on. Antakaa minun mennä, isä!

Isä pudisti päätänsä tälle pikaiselle päätökselle, mutta ei tahtonut estääkään poikaansa menemästä. Sydämensä ilossa hän ei juuri huolinut, jos tämä näin hartaasti haluttu yhdistys solmitaan vähän oudolla tavalla; hän päätti päinvastoin jäädä huoleti sinne ulos, jotta nuorukaiset siellä sisällä saisivat rauhassa sopia keskenään, sillä hän tunsii Ollin siksi, että tiesi ajattoman sekaannuksen asiaan pilaavan kaikkityyni.

Sukkelasti, niinkuin ei tahtois eikä tohtisi silmänräpäyksenkään aikaa ajatella asiata, oli nuori mies sillä aikaa pistäytynyt porstuaan ja aukaissut tuvan oven. Martta istui pöydän ääressä, muuten uutterat kädet työttöminä polvilla; hän ei katsahtanut sisään astuvan puoleenkaan eikä näyttänyt mitään huolivan siitä, että Olli seisahtui juuri hänen tuolinsa viereen; mutta sitä selvemmin näki Olli, että Martta oli itkenyt.

– Oletko vihassa minulle, Martta, että taas pikastuin. Siitä olen pahoillani – minkä tähden noin katsot päälleni?

– Sentähden, että tämä on ensi kerta kun siitä olet pahoillasi. Muulloin et ole koskaan huolinut, miten mikin asia minulle tuntuu, ja sama se voi olla sinusta tänäkin päivänä.

Ääni kuului kylmältä ja poistavaiselta, mutta Olli ei antanut itseään säikytellä. Isän ilmoitus lieenee voimallisesti vaikuttanut hänen uppiskaiseen luonteeseensa, sillä äänensä helähti tavattoman lempeältä, kun hän vastasi:

– Tiedän kyllä olevani melkoista huonompi muita, mutta sitäpä en nyt auttaa voi. Saat nyt ottaa minun semmoisena kuin olen, ja kentiesi voit tehdä minusta paremman.

Tyttö oli jo ensimmäiset sanat kuultuaan hämmästyneenä katsahtanut ylös, ja tottapa Ollin kasvoissa oli jotakin tavatonta, sillä tyttö liikahti yhtäkkiä, noustaksensa seisalle. Olli piti hänestä kiini.

– Jää tänne, Martta! Minä tahdon puhutella sinua, minä tahdon puhutella sinua! – Noh, pitkiä puheita en osaa pitää eikä niitä meidän välillä tarvitakaan. Me olemme serkukset ja olemme jo monta vuotta asuneet tässä talossa; sinä tiedät paraiten minkälainen olen, ja sinä tiedät myös, että aina olen pitänyt sinusta, vaikka pikku-kinastusta on ollut välillämme – tahdotko ruveta vaimokseni, Martta?

Tämä kosminen oli niin kiivasta, rajuista ja väkinäistä, kuin kosijan oma luonnekin oli. Hän vetäisi pitkään henkeänsä, ikään kuin näillä ratkaisevilla sanoilla joku taakka olisi pudonnut rinnastansa. Martta istui vielä liikkumattomana hänen edessään; hänen muuten kukoistavat kasvonsa olivat muuttuneet kalman kalpeiksi; mutta hän ei epäröinyt eikä viipynyt silmänräpäystäkkään, ennenkuin hiljaisella, puolimasennetulla äänellä tuota pikaa vastasi: en.

Olli ei luullut oikein kuulleensaakaan.

– Etkö?

– En, Olli, en tahdo! toisti Martta vakaasti. Nuori mies oikaisi itsensä loukkautuneena suoraksi.

– Noh, siispä koko puheeni meni hukkaan. Isä on siis erehtynyt ja samoin minäkin. Ei vahinkoa mitään ole tapahtunut, Martta!

Miehuullisen uljuutensa puolesta tästä lyhyestä kiellosta ylen loukkauksissaan oli hän juuri tuvasta lähtemäisillään, kun silmäys Martan puoleen pakoitti hänen vielä viipymään. Martta oli noussut seisomaan ja tarttunut tuolin selkäimeen molemmin käsin, ikään kuin sillä varotakseen itseänsä. Ei sanaakaan vastaukseksi tahi selitykseksi tullut hänen huuliltaan, mutta huulensa vapisivat niin ankarasti ja kalpeissa kasvoissa värähteli niin sanomaton tuska, että Olli alkoi aavistaa, isän ainakin olevan oikeassa.

– Minä luulin sinun pitävän minusta, Martta! sanoi hän hienosti ja nuhtelevaisesti.

Martta pyörähti kiivaasti hänestä pois ja peitti kasvonsa käsillään, mutta Olli kuuli ikäänkuin vaivoin pidätetyn nyyhkytyksen.

– Minun olisi pitänyt ymmärtää, että olen sinulle kovin kova ja kiivas. Sinä pelkäät sitä ja ajattelet, että häiden jälkeen kävisi vielä pahemmin; – Laurista, joka kaikissa tekee tahtosi mukaan, varmaan saat paremman miehen.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.